

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Septem Illustrium Virorum Poemata

Amstelodami, 1672

Poemata Virginii Caesarini, Urbani VIII. Pont. Opt. Max. Cubiculo Praefecti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11215

P O E M A T A
V I R G I N I I
C Æ S A R I N I,
U R B A N I V I I I.
P O N T. O P T. M A X.
C U B I C U L O P R Æ F E C T I

ATLAS
DE
L'INDUSTRIE
NATIONALE
DE
FRANCE
PAR
M. LE COMTE DE
MONTMORIN
DIRECTEUR
GÉNÉRAL
DES MANUFACTURES
DE FRANCE

V I R G I N I I
C Æ S A R I N I
V I T A,

Auctore Augustino Favorito.

QUÆ de Virginii Cæsarini ingenio, moribus, studiis, disciplinâ, fortunâ, totoque vitæ cursu, non ab rumore vulgi, neque à Rhetorum laudationibus accepimus, sed à viris gravibus, & ab omni affectu liberis, qui adhuc supersunt, quique Virginium usu quotidiano cognitum habuerunt; ea nos, sicuti narrata acceptaque sunt, simpliciter, pro nostrâ & argumenti naturâ, fideliterque trademus.

Natus est Romæ, die xx. Octobris, anno M. D. xcv. patre Juliano, Civitatis Novæ Duce; matre Liviâ, Virginii Urfini filiâ. Utriusque autem parentis genus, generisque dignitas & potentia clariora sunt, quàm ut scriptoris operam, lucemque desiderent. Fratres habuit majores quidem natu, Joannem Georgium, qui patri in Ducatu successit, & Alexandrum, qui postea Cardinalis creatus est ab Urbano Octavo, minores autem, Ferrantem, utriusque Signaturæ Referendarium, ac Petrum, militem Hierosolymitanum. Propinquitatibus verò multis magnisque floruit, à matre præferatim. Nam præter Urfinam gentem, Beatrix, Cornelia, & Catharina Liviæ sorores, nuptui traditæ, cum suis, tum suorum filiorum conjugis, Sfortias, Columnas,

Dd 3

Cor

Corneos, Pallavicinos, Malvetios, Altempfios, Cæfios, Borromæos, Madrutios, aliasque subinde veteres familias & locupletes comprehenderant. In Virginio igitur eximia ab ineunte ætate indoles, & ad studia literarum singularis alacritas apparuit: adeò ut Bonifacius Cardinalis Caietanus, acri vir, ut omnes sciunt, perspicacique iudicio, septennem adhuc puerum cum tractaret, ad omnia summa natum diceret, & incredibiles progressus in literis, si institutio accederet, augurari foret. Celebre est, ac pænè in consuetudinem proverbii venit, nihil Romanis pueris festivius, nihil elegantius fieri posse: promptos, sagaces, dicaculos, ingeniosos, ad omnia disciplinarum genera mirè factos videri: ubi adoleverint, concidere sæpè vim illam omnem, ardoremque animorum, & quasi Circeò aliquo poculo repentè mutatos, alios planè sensus, aliam sibi mentem induere. Verè id, appositèque dicatur; an à Transalpinis hominibus, vetere erga Romanos odio, falsò jactetur, nihil laboro. In Virginio certè aliter se res habuit, ut postea intelligemus. Novem fermè natus annos Parmam mittitur cum Alexandro fratre, quò procul à paternis deliciis, adeòque ab iis occasionibus, quæ mentes adhuc teneras, & ad magna surgentes plerumque enecant, intentiorem ad studia animum adjiceret. Antelata autem ceteris urbibus Parma, cum ob celebritatem illius Academiæ excellentibus in omni disciplina magistris, Ranutii Ducis operâ, florentissimæ, tum ob aviam Farnesiam: quo etiam nomine Ranutius venientem Virginium libenter domum suam recepit, & pro eâ, quæ intercedebat, conjunctione, benignè liberaliterque habuit, quoad eâ in urbe est commoratus. Mansit autem ibi quinque plus minùs annos: intra quod spatium non

non solum ea omnia arripuit, quibus ad humanitatem informari solent ingenui adolescentes; verum etiam totius Philosophiae cursum confecit, praetore Avanzino, qui Jacobi Zabarellae in Gymnasio Patavino discipulus, Peripateticae disciplinae ludum in Parmensi aperuerat: tantam quidem cum laude, ut condiscipulos & percipiendi celeritate, & disputandi solertia longo intervallo omnes antiret. Nec institutum interea iter retardavit infortunium, quod illi accidit. Nam dum inter aequales in equestri ludo se exercet, (quod unicum habebat a studiis laxamentum) refractarius equus, cui erat impositus, juveniliter exultantem, & superbe nimis imperitantem excussit, adeoque graviter solo illisit, ut pluribus locis crure confracto, praedolore sensibus paene omnibus destitutus, ultimum vitae discrimen adiverit. Quem casum major etiam paulo post calamitas excepit, Chirurgi imperitia. Cum enim post duos menses, quam decubuerat, experiri vellet, an recte adhuc consistere pedibus posset, adeoque perperam ac distortem conglutinata tibia apparuit, ut eam denuo perfringere necesse fuerit, & in eum statum revocare, quo ante curationem fuerat, quod rectius convalesceret, accersito ab Iffao usque lacu, in Veneta regione, probatae artis Chirurgus. Horret animus eos cruciatus cogitare, qui denuo tolerandi Virginio fuere; qui tamen illos eo animi robore tulit, eaque constantia, quam in viro confirmatae jam aetatis & sapientiae non requiras. Igitur, ut eramus aggressi dicere, tantum abfuit, ut propterea studiorum suorum cursum intermitteret, ut per totum illud tempus, quo in lectulo confixus jacuit, (jacuit autem integrum prope annum) nihil ageret aliud, quam ut cum viris doctis sermonem de literis institueret, praecipue vero cum

Patribus Soc. JESU, qui ei frequentes, & ad omnia prompti officium assidebant. Quorum quidem vivendi ratio & institutum adeò Virginio arriserant, ut non semel de illorum amplectendâ militiâ cogitarit: eamque animi illius propensionem perpetuam atque constantem postea aperuit ultima ipsius voluntas, qua Ignatiano habitu efferri se velle cavit in testamento. Ea curatio cum post mensem undecimum exitus tandem prosperos habuisset, eosque jam progressus fecisset in literis, quos operæ pretium esset in aspectum lucemque profere, Romam, ineunte adolescentiâ, Virginius revertit, ubi magnum sanè virtuti suæ theatrum invenit paratum. Nam ingens hominum animos cupido incesserat videndi comminùs, & periclitandi ingenii, de quo tam multa, tam præclara omnium sermone afferebantur: erantque non pauci, qui suspicarentur, in adolescentulo primariæ nobilitatis, & morum formæque elegantiâ commendatissimo, efferri plus æquo omnia: ita verò solere fieri, ut qui aliis in urbibus maximo in pretio essent, & laude ingenii ceteros mortales anteirent, Romæ ita decreverent, ut vix aliquo in numero haberentur. Virginius tamen adventu suo ita confirmavit rumores, qui de ipsius virtute atque ingenio percrebuerant, ut nihil jam in Urbe esset ejus nomine clarius; essentque in eum, tamquam in aliquem ex veterum annalium memoriâ, conversi animi & studia Civitatis. Sive enim privatis eruditorum colloquiis de re literariâ sermo esset; sive in scholasticorum, quos vocant, arenam descenderetur; magna ubique ejus doctrina, magnum acumen, & fertilitas ingenii eminebat. Hæc autem efficiebat etiam gratiora præter generis claritudinem suavitas oris, formæque dignitas. Quibus accedebat actio efficax, & sonus vocis elegans, &

& ad aurium voluptatem accommodatus; ingenuus prætereà quidam pudor, & candor animi, pari cum humanitate erga omnes, & facilitate naturæ. Nam ad id quidem quod pertinet, extat inter ejus scripta Satyra elegans, quâ acriter carpit, vel potiùs irridet nobilium quorundam inscitiam, qui existimationem dignitatemque nominis, quam solidis ornamentis, ac verâ virtute non possunt, ostentatione generis ac potentiæ, & insolentis animi fastu consequi volunt. Nec parùm momenti habebat ad plausum laudemque Virginio conciliandam senilis quædam in primo ætatis flore maturitas, non illa quidem austera ac tristis, (nam hilariora nonnunquam convivia & congressus amabat, eratque in jaciendo, mittendoque ridiculo perurbanus) sed quæ adolescentem deceret literis impensè deditum, & ab insitâ animi generositate, non fluxa & præsentia, sed ad memoriam illustria, & æterna respicientem. Ferunt, cùm ab æqualibus ad insigne spectaculum invitaretur, quod totius Urbis concursu celebrabatur, se verò id facturum negasse, nec eo se crimine velle adstringere, ut quo temporis spatio posset Olympicis, Nemeæis, Circensibus ludis, & si liberet, etiam Floralibus, sine ullo incommodo aut strepitu, domi suæ interesse, mallet imperitorum artificum nugis, quantumvis sumtuosis, inter tumultus & vulgi angustias, oculos atque animum prostituere. Maximos prætereà clamores excitabat memoria, quâ ita Virgilius pollebat, ut integras sæpè Scriptorum paginas, pro re natâ, recitaret; & ubi interesset publicis disputationibus, (intererat autem ferè quotidie, certatim invitantibus iis, quorum ea solemnitas erat, quò tanti Viri præsentia illustrior fieret) essetque vel elevandum ad versarii dictum, vel suum confirmandum, sexcenta Ari-

Dd 5

stotelis

stotelis loca proferret ex tempore, iisdem panè verbis quibus reddita fuerant ab interprete: nam Græca addicere, nec moris est apud nostros homines, & ipse (infinitum enim tenebo, nec alios patiar falsas Virginio laudes appingere) non nisi leviter attigerat Græcas literas. Itaque cum acerrimo ingenio parem memoriam, quod perrarò accidit, fortitus esset, & tempus omne, quod reliquum esset ab officiis ad tuendam vitam necessariis, tereret in commentationibus, & tractatione librorum, brevè omnis reconditæ exquisitæque doctrinæ scientiam ita comprehendit, ut admirationi esset universis, nec jam se intra Italiam contineret illius gloria, sed mare & Alpes prætervecta, longè se ad ultimas terras, latèque diffunderet. Cardinalis quidem Bellarminus (quem virum parùm consideratè quicquam, aut ad assentationem dixisse vel fecisse umquam, nefas esset suspicari) solitus erat dicere, videri sibi Virginium alterum Picum Mirandulanum, eum qui ob excellentiam ingenii, & doctrinæ, phœnix est nuncupatus. Quod sanè dictum & probabatur in vulgus, & utriusque genus, mores, formam, ingenium, studia, exitum ipsum vitæ ex æquo comparanti haud multum absonum à vero reperitur. In cuius rei fidem subjicimus numisma, ex unâ quidem parte duobus phœnicibus insculptum, ex alterâ verò totidem imaginibus affabrè ductis, & extantibus; quarum prior Joannem Picum, Virginium Cæsarinum altera referebat.

Idem

Idem Cardinalis Virginius auctor fuit, ut tantam rerum optimarum scientiam, ingeniique præstantiam, quæ sibi divinitus contigisset, ad ipsius Dei gloriam, & generis humani fructum conferret, scribendo librum, in quo uberioribus argumentis, quàm ceteri fecissent, magisque ad sensum permanantibus, omnem dubitationem tolleret de immortalitate animorum, ad revincendam illorum pertinaciam, qui sacrarum literarum testimonio hac in re minimè acquiescerent. Et sanè multa in id argumentum Virginius jam collegerat, colligebatque in dies, quò omnia suo tempore rectè & ordine digesta luculento volumine complecteretur; nisi præmatura postea mors egregium Opus, quemadmodum alia multa quæ moliebatur animo, interceptisset. Inter hæc non neglexit Juris quoque scientiæ, cujus Consultus fuerat Parmæ solemniter appellatus, operam dare, coacto etiam stylo, quo ceteroqui castigato utebatur, accommodare se formulis corruptæ Jurisprudentiæ. Verumtamen longè major illum voluptas ad mitia Musarum studia, & flagrantior cupido rapiebat, hominem præsertim non tam honorum & potentiæ, quibus vulgares animæ usque ad
in-

infantiam capiuntur, quàm laudis & gloriæ, quâ magne mentes & erectæ in primis ducuntur, appetentissimum. Quamobrem, valere tandem iussis leguleiorum forique clamoribus, iterùm se liberalioribus literis totum tradidit, Theologicis præsertim, ac Philosophicis: quarum primas cum sacræ historiæ, Canonum, Conciliorum, ac Patrum cognitione conjunxerat; in ultimis verò, Doctore & Magistro Avanzino, de quo suprâ memoravimus, ita usque ad illud quidem tempus Peripateticorum sectæ adhæserat, ut ab eorum placitis vel latum unguem discedere religio illi esset. Verùm ubi versari familiaris cœpit cum Federico Principe Cæsio, ejusque auctoritate & consilio in amicitiam se dedit Galilæo, Joanni Campolo, aliisque ejus disciplinæ hominibus, qui è cælo se devocasse gloriabantur veram ac germanam philosophiam, hoc est, aliam planè ab eâ, quam Aristoteles tradidisset; primò quidem oblectari acriter eorum dictis, deinde ubi quotidianus sermo argumenti insolentiam cicuravit, haud gravatè aures, postremò etiam manus dedit. Itaque veteris militiæ desertor & transfuga, ut sunt juvenum ingenia cupida rerum novarum, transitum fecit ad castra Lynceorum, (id nomen Academiæ fuit) quorum erat institutum inusitata rerum eventa, quæ terris, quæ cælo acciderent, in disputationem vocare, causas sedulò indagare, & eorum observationibus, aliisque experimentis, veterem omnem philosophiam, Aristotelicam in primis evertere. Ex eo numero qui esset, quasi familiæ suæ tesseram ambitioni vocabuli convenientem, gestabat digito anulum, lynce insculptum, quo significabatur, esse eos in rimandis naturæ arcanis perspicacissimos. Hæc porrò Academia auctoritatem habuit eum, quem diximus, Federicum Principem

Cæſium, literarum amatorem potius, quam peritum; mansitque tamdiu, quamdiu vixit auctor suus, qui illam quasi fatam à se arborem omni officio industriâque colebat. Verùm eò mortuo, cùm Academici nullas haberent certas sedes, nec ceterarum Academicarum morem sequerentur, statis diebus in unum conveniendi; sed unico nominis splendore, & annuli mysterio omnis eorum disciplina contineretur: brevi Lynceorum memoria ita extincta est, ut eorum ad ætatem hanc nostram vix tenuis aura pervenerit. Præter Galilæum, & Ciampolum, coluit quoque Cynthium Clementem, eidem sectæ addictum, & insignem eâ tempestate Medicum. Ab eò Virginus Chimicis sacris initiatus, versari cœpit attentius in ejus artis experimentis, quibus præcipuè Aristotelis fundamenta convelli putabant. Eaque ipsa experimenta convertit postmodum à destruendis Peripateticorum placitis ad fulciendam valetudinem suam, quæ jam & assiduo labore in studiis, & habitu corporis gracili propensoque ad maciem, in deterius quotidie prolabebatur. Verùm hic quoque conatus, sicut alia multa quæ periclitatus fuerat medicamenta, irritus fuit, in dies magis magisque superante vi morbi. Cujus rei cùm omnem culpam (vicio generis humani) conferret in incitiam Medicorum, invehi vehementer eâ occasione solitum ferunt in insaniam temporum nostrorum, quibus ars illa, cui valetudinem nostram vitamque credimus, tamquam humilis & plebeia, digna judicaretur, in qua illi fermè elaborarent, qui nullas vererentur violare majorum imagines, quique tenuitate plerumque rei domesticæ, prohiberentur operam dare studiis ac disciplinis ad eam probè tractandam necessariis; instrumenta fundi, pascua, nomina, supellex, à viris honestissimis, patriciusque

ciisque vendicarentur. Igitur cùm alterius cæli prædium, reliquis omnibus frustrâ consumtis, expensâ constituisset, Bononiam iter intendit, non quòd situm illius urbis maximè opportunum duceret valetudini suæ, placidum alioqui temperatumque cælum desideranti; sed quòd in Bononiensi Gymnasio mereri stipendia dicerentur Medici præstantissimi, nec deessent literati viri, sine quibus, ut cætera adessent omnia, videbatur sibi Virginius in solitudine luctuque vivere. Sed interceptus in itinere ab amantissimo sui Principe Cæsio, Aquaspartam Cæsiae gentis oppidum propè Spoletum divertit, mansitque ibi aliquot dies magnâ, quantum quidem per invaletudinem licuit, cum voluptate. Quippe Federicus, quò libentiozem illic Virginium retineret, Bononiâ accerferat, præ cæteris, Claudium Achillinum, Philosophum ac Poëtam, opinione quidem omnis Cisalpinæ Galliæ maximum, & Petrum Poterium rei Chymicæ egregium artificem, quibuscum alternas horas hilarè ac jucundè transigebat. Ac brevî tantùm de veteri suâ sævitiâ morbus remisera; ut vox etiam, quam pietuitæ, vel alteriùs cujusvis humoris defluvio, ulceratæ fauces, jam olim intercluserant, ad officium rediret, ut Elegiâ quâdam ad Cynthium Clementem sibi ipsi effusè gratulatur. Nam ceteris ejus virtutibus non levi ornamento erat mira indoles, & dexteritas ad Poësim, præcipuè Latinam, in quâ Tibullum, Propertiumque, eruditorum judicio, feliciter expressit elegiaco carmine. Italicis etiam numeris se exercuit, adductus consuetudine Joannis Ciampoli, qui eo præcipuè ornamento aditam sibi ad laudem, & ad potentiorum limina patefecerat. Sed quamvis Virginius profiteretur maximè omnium præcipuè sibi Ciampoli venam & characterem; longè tamen

viã

viâ uterque illorum ibat ad carmen. Virginius æquabile & temperatum sequebatur scribendi genus, perspicuum, grave, simplex, quòd serìò rem ageret, & in quo Latii veteris incessum facilè agnosceres; in Ciampolo liber spiritus, nova omnia, concitata, grandia, inaudita, plena periculi & audaciæ, ad Pindarum aspirantis, quæ propterea omnem ad se raperent admirationem theatri. Quam scribendi rationem perperam imitati postea, qui se Pindaricos dici volunt, in tam absurdos errores inciderunt, ut ex plurimis, quæ aliquot ab hinc lustris irrepsertunt in Rempublicam literariam hærefes, nulla, ut viri quidem sapientes judicant, foediùs Italicæ juventutis ingenia corruperit. In his, quæ scripsit maternâ linguâ, multa reperiuntur etiam amatoria, satis pro argumento verecunda & sobria: quæ tamen Auctor postea improbavit, tamquam imbecillâ adhuc ætate scripta: & superat eorum numerus, quæ hominem philosophum, & à vulgi erroribus alienum magis deceant, quæque Christiano Poëtâ digniora videri possint. Quâ etiam in re secutus est Ciampoli auctoritatem, suadentis, honestissimam secum provinciam susciperet, ad meliorem frugem moresque revocandi Etruscas Musas, quæ nonnullorum vitio, nihil jam sancti aut casti haberent, sed cujusvis è vulgo libidini prostitutæ in obscænis tantum & procacibus argumentis occuparentur. Virginius itaque à juvenili licentiâ ad graviora stylo converso, moralis Philosophiæ præcepta, quod nemo adhuc ante ipsum ex proposito fecerat, aggressus est carminibus tradere, ut etiam profitetur Ode illâ, quæ Procæmium inscribitur. Et quia ad informandos optimis moribus animos duplici præcipuè viâ ac ratione niti oportet; ad honesta videlicet incitando illos, & revocando à turpibus;

utram-

utramque Virginius complexus est: illam quidem pluribus Odis (cantiones nostri vocant) ad varios amicos scriptis; hanc verò nonnullis Satyris Luciliano aceto perfusis, in quibus ætatis suæ vitia perstrinxit acriter: quandoque etiam personis potentiâ vel dignitate illustribus, quâ erat animi libertate ac spiritu, in os involare non dubitavit; sed animi tantum gratiâ, & experiundi eo in argumento ingenii, non quòd ulli mortalium inuri notam suis carminibus vellet. Ceterum quòd fideiorem literis suis operam daret, in superiorem paternæ domûs contignationem secesserat. nec eò quemquam ferè admittebat, præter illos, qui pari erga Musas animo essent, paribus studiis ducerentur. Hos enim ad se venientes omnibus humanitatis officiis excipiebat: cum his differere, lectitare, convivari, deambulare, dies integros commorari: cum eisdem communicare lucubrationes suas, impensè prius rogatis, diligenter animadverterent, & si quæ minùs probarent, atroci stylo effoderent. Quorum quidem nonnullos alienâ ope & præsidio indigentes aluisset etiam domi suæ, ut solebat sæpè desiderare, si per tenuitatem rei domesticæ licuisset. Verùm cum bonorum paternorum summa, unâ cum Ducatu Civitatis Novæ in Picenis, aliisque in agro Latino oppidis, ad grandiore natu fratrem, more apud nobiles familias recepto, pervenisset; ipse tertio loco genitus eam pecuniam annuatim percipiebat, quæ cum per se ipsa satis exigua erat, tum verò parùm attentè administrata, (ut ii faciunt, quibus seridò occupatis in studiis literarum ingrata omnino atque odiosa accidere solet rei familiaris procuratio,) ægrè in annuos sumtus suppeditabat. Quò fiebat, ut gravi se nonnumquam ære alieno obligaret; quod postea Dux ipse ad arcendam notam, quæ

quæ in se etiam redundasset, molesto quidem animo, sed exsolvebat tamen. His angustiis ut obviam aliquando iret, litem cum eodem Duce instituerat, quâ petebat, ut liberalior sibi in singulos annos pensio decerneretur, prout ultimis illis temporibus major facta fuisset accessio ad patrimonium Cæsarinæ familiæ, ad cuius facultatem respexissent Majores sui, cum secundo loco genitis annuos præscriberent redditus. Sed Mapheus Cardinalis Barberinus, quem ingenii ac studiorum similitudo Virginio, quamvis longè natu minori, familiarissimè conjunxerat, ei persuasit, ut omni contentione sublatâ, quietè cum fratre & concorditer viveret; quòd ita deceret præclarum virum, eaque esset certior ratio extorquendi ab illo pecuniam. Eo interim in otio, & quasi malaciâ literarum, non licuit Virginio diutiùs vivere, ipsum inter Cubicularios intimos cooptante Gregorio XV. operâ Joannis Ciampoli, qui Pontificio nomine exarabat epistolas ad Principes. Is ubi ad illum honoris gradum est admotus, nihil habuit antiquius, quàm ut significationem aliquam Virginio daret grati animi, & beneficiorum memoris, quæ plurima ab eo, insigniaque acceperat. Erat Gregorio à Secretis, in iis quæ ad statum curamque Reipublicæ pertinent, adeòque non mediocri auctoritate & gratiâ in aulâ florebat Joannes Baptista Agucchius Bononiensis, vir cum ceterâ clarus, tum verò scribendi Italicè, & rerum per literas gerendarum laude clarissimus. Ejus commendatione Ciampolus sicut ipse in eum locum pervenerat, ita facilè est consecutus, ut Virginus ad eum, quem diximus, honoris gradum ascenderet. Sunt qui credant, Virginium, ubi primùm in Palatium pedem intulit, veteris instituti oblitum cogitare cœpisse de antevertendâ Purpurâ Alexandro fratri, cui quamvis

E c

tenuio-

tenuioris ingenii homini, tamen uti & natu grandiori, & aliquot jam annos constituto in publico munere, deberi potius is honos videbatur: tantumque brevi vel suâ industriâ, vel amicorum ope profecisse, ut cum Gregorius lento quidem, sed gravi conclamatoque morbo implicaretur, ad illustrandam præclaro aliquo facinore memoriam extremi temporis, de Virginio Cardinali creando in primo conventu Senatûs, unâ cum duobus aliis viris ornâtissimis, Agucchio ipso, & Angelo Cæsio, confilia inirentur; quæ tamen Pontificis mors citius, quàm credebatur, consecuta discusserit. Alii verò postremæ quidem parti assentiuntur: quòd verò pertinet ad præripiendum fratri honorem, commentos fabulam putant aulicos homines, Virginium non ex ipsius virtute & altitudine animi metientes, sed ex moribus, & naturâ imperitæ multitudinis, quæ adduci numquam potest, ut minimè credat insanire eos homines, qui nihil ducunt præclarior vitâ rectè sapienterque traductâ. Adduntque, Virginium non repugnantem potius, quàm volentem pertractum fuisse in Aulam Pontificiam, clamante subinde Ciampolo, indignum esse viro magnanimo, præsertim philosopho, cum scias humanam societatem mutuis officiis contineri, nullam velle Reipublicæ partem attingere; cumque literarum adeò sis amans, occasiones averfari illas, quibus literæ poliuntur: non præmittendam opportunitatem juvandi amicos, & industrios homines, nec ea munera recusanda, quæ, nisi à probis viris sapientibusque occupentur, improbis & injustis, magnâ cum Dei offensione, Reique publicæ incommodo, sint committenda. Mortuo Gregorio, & in ejus locum Urbano Octavo Pontifice renuntiato, statim ejus Cubiculo Virginius præficitur: idque tribuisse Urbanum opi-
 nio

nio fuit, non tam veteri benevolentia, quam ejus indolem ab ineunte adolescentia complexus fuerat, quam recentibus ejusdem erga se meritis. Cum enim Mapheo Cardinali Barberino dudum subirati Hispani essent, suaeque erga illum voluntatis non obscuras dedissent significationes; ægrè illi, ut existimare quivis facile potest, ad Summum Pontificatum aditus patuisset, nisi Virginus à Francisco de Castro Regis Hispaniarum ad Pontificem Oratore, & Didaco Saavedra, qui consiliorum omnium Francisco particeps erat, sæpius urgendo impetravisset, æquiore in tantum Virum animo esse vellent, & auctores fieri, ut is cum Rege Catholico in gratiam rediret. Jam olim enim Virginus, manucentibus literis, & re Poëtica; insinuaverat se in utriusque illorum familiaritatem, quemadmodum etiam Mapheo egregiè conciliaverat Gasparem Cardinalem Borgiam Hispanicæ factionis moderatorem ac ducem, qui quamquam durior ad hæc studia videbatur, facile tamen suavitate morum Juvenis nobilissimi, & miræ in tractandis conciliandisque animis dexteritatis ita captus est, nihil ut esset, quod non ejus causâ faceret libentissimè. Certè si in Pontificibus creandis quicquam humanæ opi tribuere fas est, ac non potiùs sola tam arduo in opere & sacrosancto Voluntas Divina dominatur, egregiè meritis de Urbano Octavo Virginus eo facto videri potuit. Ad eum tamen fortunæ gradum tantam animi æquitatem & modestiam attulit, ut eorum qui apud Urbanum aliquo loco essent, nemini minùs licere videretur: tantumque absuit, ut eos imitaretur, qui ad potentiam opesque ex insperato evecti efferuntur fastidio quodam & contumaciâ; nullum ut suaviorem ex eo loco fructum percipere se fateretur, quam sublevandi veteres amicos, eos præcipuè, qui

destituti re familiari, ingenio, & literis abundarent. Itaque brevi illo tempore, quo in eâ dignitate vixit, eorum quàm plures, prout cujusque conditio ferebat, aut in familiis virorum Principum, aut honesto aliquo in munere collocavit. Aliquos etiam apud se retinuit: in his Augustinum Mascardum, quem Parmæ cognitum, hospitii & contubernalis loco habebat; & Franciscum Balduccium, cujus operâ utebatur in scribendis epistolis, virum ad Poësim omnino factum, si acrioris limæ labor, & uberior cognitio artium optimarum ad ejus ingenium accessisset. Alios verò, qui cum nihil domi pingue haberent præter ingenium, inani tamen scientiæ opinione inflati, sæculum incufabant, ut ferè fit, quòd jacere literas pateretur, molliter atque urbanè admonitos erroris, in quo erant, hortari solebat, relictiis studiis literarum, aliam omnino artem magis accommodatam humeris suis, aliud vitæ genus aggredierentur. Eaque Virginii libertas meliora suadentis, multis, qui nullam in tanti Viri dictis subesse fraudem poterant suspicari, salutis fuit. Tam illustri loco positum Virginium, cum publica expectatio, tum verò Urbanus ipse Purpuræ destinabant. Verùm quod illi aliena mors paulò antè abstulerat, sua tunc abstulit. Nam intra vertentem annum, ex quo Pontificio Cubiculo præerat, extremâ jam macie confectus, fato, quod jamdiu forti erectoque animo opperiebatur, tandem concessit, Kal. Aprilis, anno M. D. C. XXIV. Constans autem opinio fuit, mortem illi maturavisse Præfecturam Cubiculi, cui ut frequens adesset, adeòque palàm Pontifici faceret, se integras ad Purpuram vires allaturum, affecto corpori, & quietis indigenti minimè parceret. Virginii quidem mortem adeò graviter tulisse fertur Urbanus, ut per ali-

aliquot dies, ubi de illo mentio incideret, lacrimas non haberet in potestate: & cum Alexandrum Virginii fratrem Cardinalem creavit, professus sit, se potius Virginii memoriae, quam Alexandri promeritis illum honorem tribuere. Quam carus autem Civitati fuerit, mœrore funeris indicatum est. Senatûs enim, Populique Romani decreto, in Palatio Capitolino statua illi posita est, doloris publici testis, cum inscriptione Joannis Ciampoli:

V I R G I N I O
C Æ S A R I N O
QUIRITIUM SAPIENTISSIMO,

CUI TANTA INGENII VIS,
UT DOCTUS ETIAM HABERI POSSET
SINE LITERIS;
TAM AMPLA LITERARUM SUPPELLEX,
UT ADMIRATIONEM MOVERE POSSET
ETIAM SINE INGENIO:
QUEM TAMQUAM URBIS MIRACULUM,
ET NOBILITATIS ORNAMENTUM
TUM INDIGENÆ, TUM CONVENÆ PHILOSOPHI,
POETÆ, ET RHETORES INVISEBANT,
SUA QUISQUE DECORA
IN HUMANISSIMO MŒCENATE MIRANTES:
CUJUS JUVENTUTI
PERTINAX DOCTRINARUM STUDIUM
SENILIS PRUDENTIÆ
GLORIAM COMPARAVIT,
JUVENILIS VALETUDINIS ROBUR ERIPUIT,
QUI FACTUS ADOLESCENTIBUS
EXEMPLAR VIRTUTUM, ET PARENTIBUS
MENSURA VOTORUM,

Ec 3

NON-

NONDUM TRIGESIMUM ANNUM INGRESSUS
 MORTEM OCCUBUIT IN VATICANO,
 SAPIENTUM LUCUBRATIONIBUS,
 ET PRINCIPUM LACRYMIS ILLUSTREM:
 CUI PONTIFICII CUBICULI PRÆFECTUM AGENTI

URBANUS VIII.

ECCLESIASTICÆ PURPURÆ DECUS
 A PRÆPROPERA MORTE
 EREPTUM FUISSE CONQUESTUS EST:
 EIDEM PUBLICIS EXEQUIIS COHONESTATO

S. P. Q. R.

ANNUENTE PONTIFICE,
 INTER TRIUMPHALES DUCES IMAGINEM
 ET MONUMENTUM DECREVIT,
 NE MINUS LITERARUM GLORIA,
 QUAM ARMORUM,
 CAPITOLIUM DECORETUR.

Apparatissimo funere elatum ad D. Mariæ de Arâ
 cæli, Alexander Gothifredus S. I. Patritius Romanus
 pro concione laudavit. Humoristarum item Academia
 Virginio (qui honos, ex instituto illius loci, viris tan-
 tummodò famâ ingenioque maximis haberi solet) iusta
 persolvit, Augustino Mascardo clari jam tum nominis
 Oratore verba faciente. Cujus Oratio excepta de more
 est à Poëtarum carminibus, quorum magna pars ere-
 ptum sibi Mœcenatem suum certatim dolebant, veroque
 luctu, non ad ostentationem ingenii simulato, funus pro-
 sequebantur.

VIR.

VIRGINII CÆSARINI

ROMANI,

olim URBANI VIII. Pont. Opt. Max.
Cubiculo Præfecti,

EPINICION

in Victoriâ Bohemicâ Sereniss. D. Maximilianæ Boiarum Ducis.

TRistitiam, trepidosque metus, curasque protervis
 Tradam Carpathium per mare ferre Notis.
 Omnia læta cano: pleno nunc ore sonandum:
 Aurea quid cessas mi dare pleetra puer?
 Non referam molles luctus, privata silebo.
 Damna: queri nobis publica causa vetat.
 Surge anime, & defueta diu fer gaudia mente:
 Surge anime, atque aliam disce movere chelyn.
 Sacra canit vinctus Peneide fronde capillos
 Vates: quisquis ades, dic bona verba sacris.
 Urantur Syriæ merces, Nabathæaque tura:
 Puniceas oleant lucida templa rosas.
 Ultra profanatas adfitis Numina sedes,
 Impleat & vester nunc mea lina favor.
 Sunt aliquid Superi: Romanis regnat in aris
 Relligio, veteres quam coluistis avi.
 Non desunt lentas ultricia fulmina in iras,
 Judicat & tandem crimina poena sequax.

Ec 4

Fœda

Fœda Palatinum regnis dare terga Bohemis
 Vidimus, & nostrâ parta tropæa manu.
 Fracta cruentatum voluntur sceptrâ per Albim:
 Funereo Hercynius sanguine tabet ager.
 Vincula Praga manu gestat, quâ tela gerebat,
 Et malè decussos accipit ore lupos.
 Quis Superûm, Musæ, nostros ad bella maniplos,
 Dicite, quæ juvit Cæsaris arma manus?
 Utraque finitimis legio confederat arvis,
 Cernebantque avidi mutua castra duces.
 Hinc Rhenanus agit Slavos, Moravosque rebelles,
 Et ferus in pugnam Slesia signa rapit.
 Fœda Superstitio, sacris infensa Latinis,
 Tincta Acherontæo spicula felle tenet;
 Et Vaticano ante alios incendia templo
 Calvinus minitans, impia tela rotat.
 Hinc armis nitet Augusto devota juvenus,
 Ardet & æratâ cuspide Boia cohors.
 Unâ ingens Hispana phalanx certamina poscit,
 Justaque Parthenopes miles in arma ruit.
 Arduus & campo sese Buquoïus infert,
 Magnanimosque docet spernere fata viros.
 Aptant se pugnæ Tyrrheni Principis alæ;
 Hostem jamque prior, quàm manus, ira ferit.
 Sic steterant acies: necdum dare carmine belli
 Clarisonæ audebant signa cruenta tubæ.
 Aëre se mittens rutilus cùm nubibus actus,
 Liquit Adalbertus cærula templa poli.
 Et Bavarum stetit ante Ducem: tum stella nitenti
 Per nubes secuit crine refixa viam.
 Non illè attulerat chlamydem, tunicasque crepantes
 Textilibus ventis, carbasseosque sinus:

Non

Non pastorali firmans vestigia virgâ,
 Aut venit mitrâ tempora vinctâ gerens:
 Qualem Divorum cumulantem altaria donis,
 Jam vidit melior Praga operata Deo.
 Norica sed forti crispans hastilia dextrâ,
 Totus & ardenti clausus ab ære nitet.
 Aureus umbo iras, furias, clademque vomebat:
 Nutabat cristâ versicolore caput.
 Mox ait: O fidei Princeps defensor avitæ,
 Maxmiliane, tuis gloria major avis;
 Perge, age, tempus adest, via nunc rumpenda per agmen:
 Disjice, me, trepidos, omina dante, duces.
 Sat regnare datum sceleri, jam fraudis abundè est:
 Nunc admissâ truci crimina morte luant.
 Tu cæli vindex: tibi victima corruet hostis,
 Planget & adversam sanguinolentus humum.
 Non te, quòd densis horrescunt agmina signis,
 Terreat: has acies Numina magna premunt.
 Divorum violata animo simulacra revolve,
 Et temerata truci fana vetusta manu.
 Vestales subeant aditus, & milite, castus
 Quæ colit, audaci, claustra refracta, pudor.
 Illa est, illa ferox leto sternenda juvenus,
 Divorum è tumulis quæ ruit ossa sacris.
 Quique dedit cineres nostros ludibria ventis,
 Det lacer impastis ossa inhumata feris.
 Quòd causâ vincis, vinctes & viribus hostes:
 Stabunt pro castris jusque piumque tuis.
 O quantos hodiè confusæ cædis acervos
 Aspicias! dextrâ funera quanta dabis!
 Eventura cano belli non futilis augur:
 Mentiri haud Superùm nuntia lingua potest.

E e 5

Ecce

Ecce tuas volitat circùm Victoria turmas,
 Lectaque Idumæis fert tibi ferta jagis.
 Dixit, & intorsit furialis robora teli,
 Horret quâ denso crebrior hoste globus.
 Proxima Boiugenæ regis volat hasta per auras:
 Cætera ductorem turba imitata ruit.
 Exhortantur equos, laxisque feruntur habenis:
 Quadrupedum occurrunt pectora pectoribus.
 Fulmineum explodunt nitrosa tonitrua plumbum,
 Sulphureasque volat Mors comitata pilas.
 Dant sonitum colles, refugitque exterritus amnis:
 Æther dissultat, concutiturque solum.
 At Dux fatifero Boiorum dimicat ense:
 Quâ ruit, horrescunt obvia corda metu.
 Latum limitem agit peditemque equitemque metendo,
 Versaque vulnifico fulmine terga ferit.
 Indica sic frendens furit inter ovilia tigris:
 Per Libycas equitans sic ruit Auster aquas,
 Sic flamma arentes victrix populatur aristas:
 Diluviem meditans sic tumet Ister agris.
 Tum verò exoritur clades horrenda cadentium,
 Strataque in infirmi corpora cæde natant.
 Pars ruere in fatum, pugnaci & pectore mortem
 Accipere: incertæ pars dare terga fugæ.
 Hi fluvium petere, & rapidis se credere lymphis;
 Brachia sed vincit vulnere tarda labor.
 Jam terror miseros nigris amplectitur alis,
 Et quatit insolitus pectora pulsa timor.
 Jam reboant gemitus morientium, pallida fuso
 Exultatque virum sanguine Tisiphone.
 Undique sanguinæ strages, & plurima mortis
 Versatur facies: inficit arva cruor.

Vicit Relligio tandem, fufæque catervæ
Sunt viſæ ad noſtros projicere arma pedes.
Tu quoque, Rex, ſtares miſerandus truncus in arvis,
Nî leto profugum ſurripuiſſet equus.
Ecce petis Moravas, latebroſa cubilia, ſilvas,
Nec, quæ circumſtent aſpera fata, vides.
Quò ruis, ô demens? noſtris accede triumphis:
Cæſareum fatiùs ſpontè ſubire jugum.
Jam tibi prædico exilium, longosque labores,
Pauperiem, & nullos per tua regna lares.
Finibus extorris, Rhenique expulſus ab amne,
Quàm malleſ, dices, hac cecidiſſe die!
O ubi nunc foceri auxilium, claſſesque Batavæ!
Fugiſti: languet ſpiritus ille tuus.
Voverat ille (nefas) ſeſe Capitolia ferro
Excifurum olim, Romulidûmque decus:
Ebrius & patrio celebrans convivia Baccho,
Sacrarat telis Itala regna ſuis.
At Superi oderunt ventofæ prælia linguæ:
Imminet in tumidos Numinis ira duces.
Montibus Æmoniis celſos imponite montes,
Monti parque Mimas, Oromedonque ruant.
Ægæon validus centeno fulguret enſe,
Porphyrionque fremat, centimanuſque Gyas.
Fulmine dejecti Stygias trudentur ad undas:
Invenient Siculis flammea buſta jugis.
Pura triumphatum Pietas aſcendit Olympum,
Et parent humili fidera capta prece.
Hinc Tibi victori, plauſu fremituque ſecundo;
Feſſa malis referat mœnia Praga triiceps,
Tu ſancis leges, inimicaque fædera rumpis,
Dux acie, & juſto Dux metuende foro.

Bella

Bella gemunt, fractamque fidem, te iudice, fontes:
 Fallaces cohibent vincula athena viros.
 Licetorem metuunt ausi sprevisse phalanges:
 Armorum peragit stricta securis opus.
 Miles Iö ingeminat præcinctus tempora lauro:
 Acer Iö ingenti voce triumphæ canit.
 Ante tuos currus fracto Moldavia cornu
 Decolor incedit sanguine tincta suo.
 Fertur summissis, tristisque Bohemia vultu,
 Quas nutrit, passis pulverulenta comis.
 Numina redduntur templis, altaribus ignes,
 Numinibus cultus, turea grana focis.
 Primus & ante aras Princeps inducit honores,
 Hostilesque aptat postibus exuvias,
 Arma fugacis equi, servantia signa cruorem,
 Et de languenti spicula lapsa manu.
 Ingentes pendent hastæ, infelicia tela,
 Et frustrata suos scuta cruenta duces.
 Sacra redux celebrat Romanâ in veste Sacerdos,
 Edit & arcano verba timenda sono.
 Dein animata Deo delibat munera mensæ,
 Et, memorans Christi funera corde, litat.
 Monstra fremunt Erebi, Cocytia regna resultant:
 Horrendum Hulfitus sibilat ore draco.
 Magnus Cælicolûm plaudens tibi Carolus aulâ,
 Hæc secum tacito in pectore versat avus:
 O verè eductam Francorum è stemmate prolem!
 Prælia sunt testes sanguinis ista mei.
 Prosequitur plausu stellantis regia cæli,
 Gaudet & Aligerûm templa per alta chorus.
 Quare age præceptis pubes imbuta Latinis,
 Ritè operata Deo munera mente refer.

Grates Cœlitibus, quorum immortalibus armis
 Debetur pulcro parta labore falus.
 Ferdinande, tuo victor letare triumpho :
 Gaude Cæsareis fascibus aucta domus.
 Victa sub Augustis rediit provincia virgis,
 Externumque jugum se coluisse dolet.
 En tua fidereæ veniunt ad classica turmæ :
 En tua Cælicolûm prosperat arma Pater.
 Non tibi dat metas rerum, non tempora Cælum ;
 Terrarum imperium sed sine fine dedit.
 O benè culta pio Cælestia Sacra Rodulpho !
 Qualia creverunt omne regna tuo !
 Exoriens, moriensque tuas Sol aspicit undas :
 Auster, & Arctoi te colit ora soli.
 Concinit Austriacos Siren Tyrrhena triumphos,
 Et plaudit faustâ, cùm tonat, Ætna face.
 Belgica concreto per stagna rigentia tergo
 Arma, & plaustra tuus stridula miles agit.
 Feta tuis sceptris alios Sors parturit Orbes,
 Transque fluentifonum regna dat Oceanum.
 Peruvios tua jura domant, & Mexicon ingens,
 Teque Thyestæâ Brasili pasta dape.
 India quin aurum, captivaque cinnama mittit,
 Memnonii baccas & tibi dona freti.
 Gangaridûm Hispanæ sunt hospita litora puppi,
 Servit & Eöæ fertilis ora Goæ.
 Gaude Relligio, soboles dilecta Tonanti :
 Ire per Æthiopas ad tua templa licet.
 Auroræ tellus veneranda oracula poscit :
 Sacra niger patrio ture procurat Arabs.
 Occiduis Phlegethon longè detruditur aris,
 Patagonum luci præmonuere fugam.

Qua

Quà tenet imperium, Romanos Auftria mores
 Edocet, & victos ad pia sacra vocat.
 Tu cælo populos, Superi tibi regna rependunt;
 Nec magis es ferro, quàm pietate potens.
 Hæc ego magna canam Vates tua signa sequendo:
 Gloria det vires, carmine magnus ero.

A D

G R E G O R I U M X V .
 P O N T . M A X .

Bellicos Italia tumultus pacantem.

Projice tela manu bello furiosa juvenus:
 Linquite Cænonanùm Martia castra duces.
 Cornipedisque leves cesset glomerare recurfus,
 Lugubri galeæ luce timendus eques.
 Romanus vetat arma Pater, Martemque relêgat,
 Sanguineamque fitim trans pia regna fugat.
 Compescant litui, compescant classica murmur:
 Cantentur pacis sola tropæa tubâ.
 Devocat è cælo, felicia munera, pacem,
 Qui referat cæli limina athena Pater.
 Ausonias solvi decernit in otia gentes:
 Itala pallenti liberat arva metu.
 Druforum manes, Augusti nominis umbræ,
 Gaudete: hæc vestri est pompa laboris opus.
 En iterùm reduces Capitolia ad alta triumphî;
 Nec tamen hic ullo est sanguine partus honos.

Alpi-

Alpibus impositi Rhæti sensere tremendis
Agmine non fracti jura Latina togæ.
Cernite tranquillos devolvat ut Abdua fluctus,
Et Phaëthontæas purior auctet aquas:
Seriùs ut torquens per opima novalia cursum
Roscida triticeâ cornua cingat ope.
Larius indigenâ crines umbratus olivâ
Splendidior gelidis exerit ora vadis.
Hunc circum Nymphæ, glauci gens humida regni,
Defuetos ducunt uda per antra choros.
Eheu quot scelerum mœrens Insubria vultus
Ceperat! heu quantum pertimuisse nefas!
Et sibi funestas acies plebs ægra canebat;
Et cædem, & prædas augure docta metu.
Ille situ turre muris fulcire labantes,
Et terræ infossas credere avarus opes.
Tristibus excubiis hinc cingere mœnia miles,
Atque alii externâ quærere sede lares.
Fataque præmonuisse Deum crudelia signis,
Bellaque narrabant significata polo;
Cum triplici Phœbus fulsit mirabilis orbe,
Pallentique diu lumine sparsit humum;
Cumque catervatim stragem demisit Averno
Depopulatrici falce cruenta lues;
Et viduas passim Cereali munere terras
Solata est priscis quercus opaca cibus.
Prodigia hæc trepidum terrebant nuntia vulgus,
Omnia Gregorius cum meliora dedit,
Publica vela regens Mundi, clavumque ministrans,
Promisit faustum Navita puppis iter.
Exemplò gravidi bellis cecidere fragores:
Detonuit scopulis: unda quievit iners.

Quam

Quàm citò, ubi antennis grati effulsere Lacones,
 Stagna modesta jacent, murmuris aura filet.
 Quàm citò, cùm crepitans lapidoso verbere grando
 Disjicit & vites, & fata læta boum.
 Diffugiunt imbres, mitescunt flamina Cauri,
 Iris ubi roseis æthera tranat equis.
 Gratia multa tibi magnorum maximè Regum:
 Depositis clypeis otia mundus agit.
 Pax ardor Superùm, Cæli mitissima proles,
 Omne cum fausto Diva salubris ades.
 Huc ades, atque Padi curru perlabere litus,
 Et tibi casta regat frena pudica Fides.
 Quacumque ingrederis felici Copia cornu
 It comes, & læto in gramine balat ovis.
 Incustoditæ Zephyris agitantur aristæ,
 Et teritur valido sole perusta Ceres.
 Te sequitur Bacchus: per te servantur apricus
 Collibus ad domini musta vehenda lacus.
 Sarcula pace vigent, rubigo amplectitur hastas:
 Cedit ruricolis gloria bobus equi.
 Fas graditur tecum, tibi rident oppida, & urbes:
 Tu maculosa gravi crimina lege domas.
 Justitiam folio pulsam tu reddis eburno:
 Illius horrendas instruis ense manus.
 Pacatum hinc volitat mutandis mercibus æquor,
 Nec timet à nigris nauta pericla Notis.
 Et tranquilla quies curas ornare recentes
 Gestit, & inventâ fertilis arte nitet.
 O mortale genus, quid leto in damna ruenti
 Nostra, juvat celeres Marte aperire vias?
 Quis furor est claras lauros nutrire cruore,
 Pectoris ut fossi vulnere nomen emant?

Cognâ-

Cognatis parcit maculis jejuna leonum
Ira, nec agnatâ gaudet hyæna dape.
Ecquando tigris gelido bacchata Niphate
Parthica turpavit comparis arva necesse?
Proh pudor! humana est rabies asperrima ferri:
Humana indomitis sævior ira feris.
Quod si tantus amor cædis corda aspera pulsat,
Desinite in patriæ stringere tela latus.
Thrax vocat Aufoniæ resides in bella catervas,
Et poscunt Siculas Bospora bina rates.
Vos pia busta vocant fœdo calcata Tyranno,
Inque Palæstinis sacra litata jugis.
In Scythicas plaustro turmas, pharetrâque potentes
Vulnera sit pulcer figere certa labor.
Aut vos adscensis comitentur præmia Sufis
Bellica, odoratis turaque rapta viris.
Aut vestra in Parthis lætetur stragibus hasta,
Matribus Eöis hasta gemenda diu.
Ite agite, atque Asiæ felicia regna triumphis
Lustrate, & capto dicite jura Syro.
Vobis ferta dabit florum nutritor Orontes,
Perducet vestras unguine myrrha comas.
Græcia barbaricè sævis onerata catenis,
Implorat focias semisepulta manus.
Oenotrias classes æstivas Nilus ad undas
Totâ veste vocans pandit in amne sinus.
Se laniant Orientis opes, sibi dissidet ingens
Aurora, invalido sceptrâ tenente duce.
Et fremere insolito prætoria castra tumultu
Vidimus, in Regem pilaque missa suum.
Ille, velut Boreæ procumbens viribus ornus,
Occidit, & trunco corpore planxit humum.

F f

Disci.

Discite ab exemplis hostilibus inclyta facta :
 Victima erat nostris hæc jugulanda focus.
 Parcite cognatas in bella laceflere gentes :
 Sanguinis abstineas , Aufonis ora , tui.
 Quòd te jam dudum laceras discordibus armis,
 Nostra peregrino sub pede colla jacent.
 Pauperiem, morbosque viris lacrimabile bellum
 Omne parit, cæcus cùm movet arma furor.
 Verùm cùm lituos inflat civilis Enyo ,
 Ipsa quatit Stygias torva Megera faces.
 Acrior infrenat Mars in certamina currus,
 Et pejora illum monstra secuta ruunt.
 Hellepontiacos utinam tibi, Roma, triumphos
 Ante meos obitus monstret amica dies.
 Quâ videam Patris auspiciis turbata Latini
 Sacra Arabum, & Latio reddita scepra foro.
 Gregorii hoc pietas, hoc auri prodiga poscit
 Dextera, & assiduo culta labore fides.
 Hujus ab auspiciis jam nunc per templa propagans
 Relligio ante aras sacra pianda docet.
 Et Vaticanæ de culmine creditur arcis
 Ægida concutiens tela cière Deus.
 Hæc precor eveniant. lauro tunc vincetus ovanti
 Tractabo auratæ consona pleetra lyræ.
 Conaborque tuas laudes diffundere in ævum,
 Exiguus nostro sit licet ore sonus.
 Nec me tardabunt raucæ mala murmura linguæ,
 Quin bellator Iô voce triumphæ canam.
 Jusserit hoc Clio, mutum genus omne natantûm
 Edet cycneos per vada falsa modos.
 Sic ope Piëridum gelidas trans audiar Alpes,
 Trans tepidam Meroën : tu modò Phœbe velis.

Et

Et vincam æternâ clamantem Stentora voce,
 Nec mea cum Zephyris verba caduca fluent.
 Non me perpetuæ carpent oblivia noctis,
 Non omnis moriar: tu modò Phœbe velis.

G R E G O R I U M X V .

I T E R U M L A U D A T ,

O B

T R I U M P H U M P R A G E N S E M .

Virtutis legumque parens, celeberrima regnis,
 Conditâ septenis Romula terra jugis:
 O Patria æternùm felix, secunda triumphis!
 O bellatorum prole beata virùm!
 Tu quamvis gemino Solis metuenda sub axe,
 Margine fidereo clauderis Urbis opes:
 Mille licet Tuscum Tybris regnator in æquor
 Sceptra triumphali barbara vectet aquâ;
 Annibalisque fugæ, & regalia vincla Jugurthæ
 Dardaniæ fuerint pompa cruenta manus:
 Grata tamen lauros ne dedignare recentes,
 Quas tibi de Rheni litore, Diva, fero.
 Gregoriique sacros præcingat adorea fasces,
 Quasque apices terni circumiêre comas.
 Tu latè horrendo sacrorum numine pollens,
 Transcribis jussu perfida regna gravi.
 Deturbas folio reges, adimisque curules,
 Nec falsâ populos plaudere voce finis.

Ff 2.

Eccè

Et

Ecce Palatinus, magnæ te vindice linguæ,
 Everfus regnis præmia digna tulit.
 Confiliisque tuis justissima Cæsaris ira
 Transtulit in Boios regna caduca lares.
 Ille ferox nobis dementes corde ruinas
 Dum parat, à patriis excidit exul agris.
 Quas tu sperasti exuvias, dedit ipse Quirino:
 Pendent è nostris signa Bohema tholis.
 Nec tantùm Ausonias augent Mavortia prædas
 Tela, sed & capti, Palladis arma, libri.
 Cecropias, sapiens vixit queis Græcia, chartas,
 Hostibus ereptas Romula cura legit.
 Heidelbergæ, tuis clarescet Roma ruinis,
 Dum vivent artes, ingeniique decus.
 Tu quondam adversas in nos hortata phalanges
 Infandas poteras ære onerare manus.
 Calvinusque tuis conflabat dira cavernis
 Hæsuræ in nostro tela ferox latere;
 Argivâque aciem verborum fraude polibat
 Gorgoneo explorans tincta metalla lacu.
 Non ita Cyclopum, si vera est fama, camini
 Informant rapido fulminis igne minas.
 Pro re Cælicolûm, pro majestate Tonantis,
 Ictibus horrifera saxa Sicana gemunt:
 Miscuit & nudus candentia tela Pyracmon
 Centimanûm ardenti clara futura nece.
 At tu terrigenis Rheni fabricata sub antro
 In cæli exitium tela rotanda dabas.
 Tibridis ô castæ pubes operata Minervæ,
 Gaude Socraticæ pignore læta domûs.
 Hæc tibi sufficiet sternendis hostibus arma;
 Hinc illis terror, morsque cruenta venit.

Quis

Quis scit, an & nostris hinc olim excussa lacertis
Inficiet fufus spicula ab hoste cruor?
Petre fave, miles Christi dum prælia tento:
Et mihi de Petri munere surgit opus.
In tua monstra feror, Germania feta colubris:
Et mihi sunt arcus, & mea dextra nocet.
Vipereos rictus, latrantia colla refringam,
Et sparfo pharetræ pondere, victor ero.
Interea dulces Phœbi redeamus ad artes:
Me citharæ imbelles, plectræque Lyda vocant.
Rex ô sacrorum tibi plebs, tibi curia plaudat:
Castalii plaudant per juga bina chori.
Et, benefactorum merces, tibi gloria detur,
Et memores titulos fama superstes alat.
I felix, puppique sacrâ pete regna per undas,
Mercibus Eöis perge onerare ratem.
Vise pharetratas gaudentes cæde Moluccas,
Hospitibusque feræ litora Brasiliæ.
Trans Indum, & Gangem, nascentis & ultima Solis,
Cæruleas certo fidere curre vias.
Xaverius magno ante aras dignatus honore,
Auspice te, Superûm, lintea tuta vocat.
Legifer ille Euri, Ledæis clarior astris,
Ostendet fido lumine puppis iter.
Crede mari pia lina Pater: jam sternitur unda.
Pura repercussâ marmora luce nitent.
Jam non de septem specubus effusa Trionis
Naufraga tempestas in tua vela ruet.
Nimborum illa olim sedes disjecta tumultu est
Æolia ingenti, nostraque jura timet.
Hostes hinc soliti Cauris immittere habenas,
Ut quaterent alis aspera dorsa freti.

Atque indignati turgentia regna Tridentis
 Romanæ inferrent ultima damna trabi.
 Vifum aliter Superis : navis, navisque Magifter,
 Post victas hiemes litora tuta tenent.
 Navita Gregorius nunc regnat, & Æolus idem;
 Hic novus Hippotades murmura rauca domat.
 Tolle Ithaco mendax frenatas utre procellas
 Clio : Romani est remigis illud opus.
 Hic Vaticanis includit flamina claustris,
 Et rabiem, & furias providus ære ligat.
 Mœnia Pontificum, Divisque habitabile buftum,
 Dædaleisque minis templa imitata polum :
 Ruraque Phæacum filvis certantia cultu,
 Naiadum choreis udaq̄ue femper humus :
 Porticibus veftris ô qui me fiftet & umbris
 Nofcere quærentem Graia reperta fenum !
 Ut tacitus vulgo reptare incognita Tempe,
 Et poffim veftro rore levare fitim.
 Hic ego Mopsopii vel ducam pocula mellis,
 Curvaque Piræi litoris arva legam.
 Vel cupiens dubias naturæ accedere caufas,
 Ingrediar Macedûm culta Lycea duci.
 Perfequar aut tragicûm fpirantia carmina Vatum,
 Cæique Alcæique aurea pleetra lyræ.
 Tunc ego defpiciam ftultæ mala gaudia mentis,
 Dona que gemmiferi defpiciam pelagi :
 Quod formidatus veftigat claffe Batavus,
 Quâ matutinas Java colorat aquas.
 Sardinia fegetes, benè olentes fruge Sabæos,
 Hermum defpiciam, defpiciamque Tagum.
 O valeant fafcès, spinofaque purpura Regum :
 O valeant miferi, quos levis urget honor.

Quos

Quos vehit ad trabeas ventosis Gloria bigis,
 Pectora quæ furdo verberare cæca ferit.
 Tu Bellona vale, & vos ô fera bella valetè,
 Et Martis furias docta cière tuba.
 Alter pila rotet campis, hastasque coruscet,
 Quà magnus nautis emicat Oarion:
 Oceani Oarion pedibus qui stagna peragrans
 Æquoreis humeros altior extat aquis.
 At me fallentis carpentem commoda vitæ,
 Parnassi adspiciat lenis alumna quies.
 Sic ego Musarum devectus præpete pennâ,
 Eripiar populis, & super astra ferar.
 Major & invidiâ per postuma carmina vivam,
 Virtutisque tuæ, Roma, Poëta canar.

NICOLAUS LUDOVISIUS,
 ISABELLÆ GESVALDÆ

Sponsa, Venusii Principi.

Accipe Trinacriis è Regibus edita Virgo
 Conjugis ingenuâ scripta notata manu.
 Accipe: concessos narrabit epistola amores,
 Sollicitique animi nuntia verba feret.
 Non tot arundineis armantur terga sagittis
 Parthica, quot lacero pectore tela gero.
 Nec sic ardet ager, ventis æstate coortis,
 Pastor ubi flammis pinguibus arva coquit;
 Ut mea tabificis torrentur viscera tædis,
 Fervidus ut nostrum molle cor urit Amor.
 Unica tu nostræ causa es pulcherrima curæ,
 Unica tristitiæ fonsque modusque meæ.

Ff 4

Uri-

Uritur omnis amans, sed aperti conjugis ignes
 Suscitat, ut vivant, penniger ipse Puer.
 Felices, sociæ jungunt quos fœdera dextræ,
 Jungit & ad thalami gaudia pacta Venus.
 Me tibi connubio puerum data dextera nectit:
 Non vacui nectunt frigida regna tori.
 Te Campana tenet felicior hospite tanto
 Tellus; me invitum Romula regna tenent.
 Heu mihi quàm longè meus à me dissidet ignis!
 Ignis abest longè, sed ferus ardor adest.
 O utinam optato coràm consumerer æstu,
 Explerentque avidam lumina amata sitim!
 Maceror, & nostro non fit medicina dolori;
 Acer & in latebris pectoris hæret Amor.
 Quid faciam? celerare fugam, sedesque paternas
 Deferere, & fratris limina cara juvat.
 At vigilis patruï pia me custodia servat,
 Quam cælum, & terræ, fuscaque regna timent.
 Hic mihi discessum optatum, veniamque roganti,
 Causatus puero multa, negavit iter.
 Te tamen invenio, quamquam his regionibus absis,
 Blanditiisque tuis, quâ datur arte, fruor.
 Mente agito vultus ad nostra incendia natos;
 Artificis video lumina Amoris opus.
 Et meditor flavos crines, & eburnea colla,
 Quique, precor, niveos, sint mea præda, finus.
 Cùm verò hæc meditor, cælum contingere plantis,
 Et videor celsi templa habitare Jovis.
 At cùm te absentem agnosco, mea gaudia cessant,
 Et videor tristi trans Styga puppe rapi.
 Solamenque mali, misero quòd restat amanti,
 Legatos qui te, multa, adiêre, rogo.

Quid

Quid facias posco, de me quodcumque locuta es,
Quæque scio quæro, mox repetita peto:
Qui vultus, quàm forma decens, quàm dulcia verba:
An desiderio tu moveare mei:
Num citharæ cordi tibi sint, num Palladis artes:
Saltanti ut soleas molliter ire pede.
Ecquid in antiquam virtutem gloria regum
Te rapiat: quænam sit tibi culta parens:
Hæc tunc sæpè meo reddunt responsa dolori,
O felix tali vulnere quisquis amat!
Fulva coma est illi, niveo pulcherrima fulget
Corpore, & incessu numen & ore patet.
Illius ex facie contorquet fulmina Cypris:
Dum loquitur, vernas spargit ab ore rosas.
Illius in digitis, plectrisque loquentibus artem,
Musica Phœbei gloria fulget avi.
Seu choreas ducit, sive est operata Minervæ,
Ponè illam triplex Gratia subsequitur.
Et memor illa tui est, & multa interrogat illa
Te super, & roseo, dum rogat, igne micat.
Casta pudicitiam mater, sanctosque penates
Servat, & in pacto fœdere amare jubet.
Ipsa genus factis testatur sanguinis heres,
Atque animi ante alias prima puella nitet.
Hæc mihi respondent cupientes fallere curam:
Ast alimenta furens hinc sibi sumit Amor.
Gliscit in immensum, nec se benè continet æstus,
Fletibus attenuor, pallor & ora subit.
Et me cunctarum capiunt fastidia rerum:
Non pila, non disci, aut flectere ludus equos.
Non cursûs me palma juvat, pulvisque palæstræ:
Nare per æstivos non mihi cura lacus.

Quò ruidior primos mens non intelligit ignes,
 Sævior in teneram spicula figit Amor.
 Læditur à primo detrectans taurus aratro,
 Primaque languescit sub juga missus amans.
 A te principium nostræ duxère favillæ:
 Ultima tu curvo es flamma futura seni.
 Per tua tela, arcus, & per tua, lampadas, arma,
 Sic tibi de Superis sæpè triumphus eat.
 Parce puer, puero nulla est me gloria victo;
 Parce, sed ut parcas, cuspide læde magis.
 O me felicem, hic cinerem si fecerit ardor!
 Sit mihi tam pulcro laus in amore mori!
 Gratia sit Superis, talis quod gratia formæ
 Me cepit, cupidis mille petita procis.
 Quæ te ex ingenti Aufoniâ, matresque, virique,
 Natorum tædis non cupiére nurum?
 Non tot Dulichii proceres, errante marito,
 Aufi sunt nuptæ sollicitare fidem.
 Si te fecisses crudelis præmia pugnae,
 Elide nobilior nunc tua terra foret.
 Herculei mallent pro te certasse lacerti,
 Teque dolo aurigæ Phryx rapuisset equis.
 Quique tulit celeris munus Schœneïda plantæ,
 Auriferâ mallet te superasse fugâ.
 In te laudantur mores, vultusque, genusque,
 Et tibi quas campus dat Venufinus opes.
 Sunt quos divitiæ, sunt quos tua regia tangit,
 Et quæ Lucanis jugera bobus aras.
 Me tua forma rapit, non mœnia Vatis Horati,
 Et casti mores sunt mihi flamma decens.
 Non tamen hîc vestros aufim damnare triumphos,
 Majorum laudes, & benefacta mari.

Te tua, te veterum comitatur gloria : priscos
 Appula Normannos regna loquuntur avos.
 Exuviis Arabum , pulsus & victor Achivis ,
 Robertus patrios auget honore lares.
 Illum angustantem cumulatis funerum acervis
 Vidisti ripas , Aufide lente , tuas.
 Turbidus & quatiens validam Rogerius hastam ,
 Armatae retulit regia ferta comæ.
 Chalcidicos campos , & rura Typhoidos Ætnæ,
 Et Capuam hic sceptris pressit , & arva Lami.
 Quid memorem Suevas materno è stemmate lauros ,
 Fluminibus centum quas pater Ister alit ?
 Hæc alii jactent dulcis præconia famæ :
 Tu fulges titulis conspicienda tuis.
 Tu mihi devictis melior provincia turmis ;
 Exuviæ , & reges , tu mihi currus eris.
 Ah modò sis facilis , neu connubialia differ
 Gaudia , & invisæ tædia rumpe moræ.
 Sed cur , ut venias , frustra mea vota laborant ?
 Non tu causa moræ , sed negat annus iter.
 Torrida cælestis rapidus per brachia Cancrî
 Phœbus anhelanti fidere ducit equos ;
 Atque herbæ sitiunt morientes , & cava ficcis
 Stagna arent ripis , omnis & aura filet.
 Pontinæ halantes cænosâ uligine valles
 Æstivam prohibent fœda per arva viam.
 Nec tutum Cumas , Circesque vel Anxuris arces,
 Aut Læstrygonium radere puppe salum.
 Non benè Campani mutantur Tybride colles :
 Hic vitio cæli nam furit atra lues.
 Corpora grassantes sternunt juvenilia morbi :
 Ignea vis Urbem dat populata neci.

Te

Te fervent potiùs cognatæ regna Cafertæ,
Neu fubeas dubiæ tanta pericla viæ.
Me miserum ! vellem tibi non suadere, quod oro;
Ut maneat istic attamen ipse precor.
Tutius æstivos istic perferre vapores
Icarii poteris, dum micat ira canis.
Te gelidis foveant Tifata uberrima rivis,
Quà niger umbrosas lucus opacat aquas.
Alcinoi superant vestræ pomaria silvæ,
Felix qui agricolâ Principe gaudet ager !
Non liquidi desunt fontes, non mollia prata:
Arbor habet frondes, gramine vernat humus,
Quæque per immensas sunt semina didita terras,
Pandunt insolitas rura per ista comas.
Narcissusque, crocusque, & gramina, Solis amores,
Regum & de vario funere surgit honos.
Fama est per vestros errare animalia montes,
Et cicures plumæ versicoloris aves.
Sive igitur pictis rhedâ spatiabere in hortis,
Seu canibus quæres præmia, sive plagis:
Sive pharetratæ ritus imitata Dianæ,
Torquebis gracili Gnosia tela manu;
Dent tibi plaudentes argentea lilia Nymphæ,
Et faveant Satyri, Naiadumque chori.
Aditis nemorumque Deæ, rurisque puellæ:
Pulcrior in vestros Cynthia migrat agros.
Spargite humum foliis, manibus date roscida plenis
Serta: fluant fusæ per nemus omne rosæ.
Huic nemora, & saltus, fontesque recludite puros,
Ut gelida arentem temperet unda sitim.
Tu quoque de Getico, Borea, celer axe faveto:
Per dominæ placido flamine curre sinus.

Defendat nimios tuus illi spiritus æstus,
 Illa tuis animis purpurea ora subì.
 Sed cave ne nostris committas oscula labris :
 Attica amatori sit tibi præda fatis.
 Campani montes, & formosissima prata,
 Uxoris niveo pascua tacta pede,
 O utinam vestros possem penetrare recessus,
 Aspicere & Dryadum vestra per antra choros !
 Tecum unà falices inter, mea vita, jacerem,
 Tecum unà in silvis vellem agitare feras.
 Et modò captarem frigus, legeremque ligustra
 Candida, cælestes implicitura comas.
 Et modò penderem dulci cantantis ab ore,
 Miratus doctæ carmina avita lyræ.
 O quoties, medio cùm Sol altissimus orbe est,
 Acciperet fessos quælibet umbra duos !
 Non quererer, teneros æstus quòd læderet artus,
 Fœdarentque meas retia torta manus.
 Vana sed aëriæ rapiunt mea vota procellæ :
 Proh dolor ! en silvas, me sine, sola vides.
 Ah saltem capiant te nulla oblivia nostrî,
 Et dicas : Conjux, hei mihi ! fidus abest.
 Cura fit illicibus nostros incidere amores :
 Fac legar in multo cortice scriptus ego.
 Hæ tibi sint artes : longum sic falle laborem :
 Parce per hos æstus, vita, nocere tibi.
 Intereà lectis te somnia nostra reducant :
 Luminibus nostris umbra benigna veni.
 Tunc ego perpetuo vellem languescere somno :
 Tunc matutinos odero Solis equos.
 Te tamen & vigilans spectabo : perfruar absens
 Vultibus optatis, quos mihi cera refert.

Non

Non respondentis simulacraque vana figuræ
Alloquar, & labris oscula mille dabo.
Felix Pygmalion, signi qui captus amore,
Vota ferens Veneri, vivere vidit ebur.
Nostrum vivit ebur, spirantia membra puellæ:
En erit, ut possim hoc dives amore frui?
Et fruar, & nostro pones vestigia lecto:
In mea tu venies brachia, dulce caput.
Spes bona, promissis tristes quæ ducis amantes,
Ingredere ô tandem pectora fessa malis.
Tuque ô decurrens animosa per astra Leonis,
Axe moraturas contrahe, Phœbe, faces.
Teque citò accipiat redeuntem flexibus actis,
Quæ pensat somnos lumine Libra pari.
Tunc molles campi, tunc clementissimus annus,
Qui discessuros carpere suadet iter.
At tu, sæva Lues, succincta Pavoribus alas,
Sub patria infandum Tartara conde caput.
Solve metu Romam, fugiens Saturnia regna:
Splendeat hîc roseo lumine pura dies.
Tunc, mea lux, venies nostrorum finis amorum,
Sive velis terris, æquore sive vehi.
Ipse tibi faciles undas, ventosque precabor,
Nereidumque regant ut tua lina manus.
Aspiciensque tuam tranquilla per æquora pinum,
Illa vehit, dicam, numina nostra, ratis.
Non me fallenti tardabit litus arenâ,
Non brevia alternis stagna refusa vadis;
Oscula quin tibi dem properata sine ordine multa,
Oscula amanti trans mare digna rapi.
At tu Romuleas arces invecata triumpho,
In Latii venies patrua regna senis.

Quæ te pompa manet, cùm tu pulcerrima rerum
Ibis inauratis per fora plena rotis!

Dardanii occurrent proceres, festæque catervæ:

Templa frement plausu, lætitiâque viæ.

Aspicias Urbem, victricis mœnia mundi,

Alternæ Solis quam tremuere domus.

Hæc legum bellique parens oracula terris

E Vaticano culmine sancta canit.

Hic Patruus dat jura meus, qui fœdere nexos

Nos iterum junget per nova sacra manu.

Hic vir, hic est, Italis pacem qui reddidit arvis,

Nondum tergemino cinctus honore caput.

At nunc sceptrâ tenens, irasque atque impia bella,

Criminaque invicto vincta adamante ligat.

Hujus ab auspiciis Divorum altaria crescunt,

Templaque Cœlitibus ture vaporat Iber.

Hic senium emendat legum, & suffragia Patrum:

Hoc duce per Latium prisca metalla fluunt.

Non ego ventosus trabeas generisque tropæa

Hic refero, ut titulis perfruar ipse meis.

Mens meliora monet: magna hæc tibi gaudia narro,

Ut citius stimulis acta ferare novis.

Quin te purpureâ redimitus tempora vittâ,

Optatam frater plausibus excipiet.

Hunc fama est meritis ostrinos vincere honores:

Fortunam didicit tam benè ferre suam:

Seu rem Romanam statuit plaudente Senatu,

Sive rudes populos Romula sacra docet.

Hic desueta diu revocavit ad otia Musas,

Fraudentur celebri ne sua facta Iyrâ.

Te centum, aut plures tollent ad fidera Vates:

Nam centum, aut plures Tybridis arva colunt.

En

En citharas, & plectra citant, thalamisque precantur
 Ut faveat nostris lampade clarus Hymen.
 Quid memorem, quæ nostra parat tibi munera mater,
 Arabio niteas ut nova nupta mari?
 Et claros lapides, Erythrææ & germina conchæ,
 Quæ peperit Ganges, quæ Comorina Thetis?
 Jam tibi depectunt foliis sua vellera Seres,
 Et tunicas auri fulgure pingit acus.
 Flammea net parvo secunda Bononia Rheno,
 Optat virgineus quæ sibi vela pudor.
 Et viridi zonam variant tibi luce smaragdi,
 Quæ tandem est nostrâ dissolvienda manu.
 Quare age, cum mitis patientur frigora brumæ,
 Cumarum Euboïco litore solve ratem.
 Intereâ pro me tecum mea litera vivat,
 Occupet & partem charta recepta tori.

A N T I U M,

V E T U S T I S S I M A M

V O L S C O R U M U R B E M,

nunc dirutam, celebrat.

O Qui Tyrrenum celeri trabe curritis æquor,
 Quorum tranquillis vela tument animis;
 Ostia seu Tiberis, seu saxa Ligustidis oræ
 Linqvitis, & Jani mcenia jacta manu;
 Sive Dicarchæâ nautæ solvistis ab actâ
 Puppim, Parthenopes dulcibus aut scopulis:

Siste velivolum cursum, cohibete faventes
 Auras: vela cadant: parcite remigio.
 Cernitis insanâ constratum mole profundum,
 Spumea quam circùm murmure fervet aqua;
 Quâ pelagus per saxa furit, fluctusque laborat
 Dejectum oppositas aggeris ire moras?
 Hæc quondam celebres testantur mœnia portus,
 Atque Aufri in furias obdita claustra mari.
 Arripite has proris terras: monumenta docebo
 Vos veterum priscis eruta ab historiis.
 Non tantùm sanctis instructæ legibus urbes,
 Tectaque divitiis luxuriosa suis
 Mortalem alliciunt pulcra ad spectacula visum,
 Sed placet annofo squalida terra situ.
 Oblectat pavor ipse animum: sunt gaudia curis,
 Et stupuisse juvat, quem doluisse piget.
 Litore in hoc quondam surgebant divitis Antl
 Arces, Volscorum regia celsa patrum.
 Urbs populis florens, felix & pinguibus arvis,
 Audaces ventis credere docta rates.
 Ausaque Romanas per bella laceffere turmas,
 Spernere & armati Consulis imperium.
 Volscæ cohors pastos abigens à Tybride tauros,
 Roma, tui quondam militis horror erat.
 Pauperis ô semper memoranda infantia regni,
 Quò se felici sustulit alta gradu!
 Tunc Anio fuerat celeri pro Tigride Romæ,
 Extremique hominum Crustumeri, & Gabii.
 Hercyniæ saltus, Cymini vos antra fuistis;
 Nile pater fontes, lympha Velina, tui.
 O quoties Volsci bellum instaurastis, & acres
 O quoties fudit Martia Roma duces!

Sæpiùs impositum regni cervice rebeli
Detrectastis onus, servitiumque ferox.
Vicit Roma tamen, Martis justissima cura,
Martius & victo jura dedit Latio.
Cùm mare sanguineo perrumpens Astura fluctu,
Æstibus involvit corpora cæsa virùm.
Tristior & fluxit valles Amasenus in imas,
Inficiens Saturæ stagna cadaveribus.
Contudit Æquorum nomen, Volscosque Camillus,
Moxque triumphalis Quinctius agricola.
Antium & æquoreas vetuit tractare carinas,
Et fortunatâ merce onerare rates.
Robora tunc primùm prorarum, captaque rostra
Suggestum Latii composuère fori.
Anne parùm fuerat fluctus audisse minantes,
Atque procellosi jurgia rauca fori?
Heu tempestates Urbis, legumque tumultus!
Auditura novum rostra mare imbuitis.
Attamen ô gaudete rates, gaudete, Latinum
Vestras eloquium sustinuisse trabes.
Chaoniæ Vatum celebrantur carmine quercus,
Quòd visæ Euro sint concutiente loqui.
At vos felices, Ciceronem audire loquentem
Queis datum & ingenti Cæsaris ore frui!
Nonne fuit satiùs tantâ mercede domari,
Atque hæc perfidiæ præmia ferre trucis?
Ast Latium puduit sacras coluisse secures,
Romulidùm & forti subdere colla jugo.
Invidiæ stimulis urit nos proxima virtus,
Et malè finitimos fœdere jungit amor.
Quid fugis ô demens victricia sceptrâ Quirini?
Hoc bellante capi, crede, triumphus erit.

Hæc, quæ nunc brevibus spatiis sua regna coërcet,
 Hæc bellatorum rustica turba patrum,
 O quàm felici fatorum lege fruetur!
 O felix niveis Romulus alitibus!
 Non tantùm Aufoniæ victrix dominabitur omni,
 Sed feret imperium trans mare, & Oceanum.
 Agmina Romanos horrebunt Cimbrica fasces:
 Ditabit Latium Cypria præda Jovem.
 Non Pyrrho virtus, non Pœno proderit astus:
 Corruet ante tuos, Roma, Jugurtha pedes.
 Tu duces currus utroque ab litore ovantes,
 Pallidiorque fluet sub tua Regna Tagus.
 In Latias aquilas frustrà latrabit Anubis,
 Cùm Ptolomæeâ tu potiêre Pharo.
 Ah tandem, Volsci, fatali cedite Romæ:
 Cedite, & hostiles ponite mente dolos.
 Hæc vos excipiet gremio, civesque vocabit
 In sceptrum, & focias ducet in arma manus.
 Hæc vobis pia mater erit: facietis utramque
 Unam animis urbem, conjugiiisque sacris.
 Evenère: suos huc misit Roma colonos,
 Hostibus & victis civica jura dedit.
 Vestraque marmoreis donavit numina templis,
 Jussit & ornatu cuncta nitère novo.
 Addidit & turre, & propugnacula muris,
 Signaque Phidiacæ detulit artis opus.
 Prætulit & Tiberi dilectum Cæius Antium,
 Inferre auspicium huc grande, Deosque parans.
 Quid referam portus, sævi monumenta Neronis,
 Et vetitas patrium tundere litus aquas?
 O quantum ante alias Romana potentia gentes
 Viribus egregiis conspicienda nites!

Hellepontiaco minitantiem vincla profundo
 Xerxem indignatum Græcia risit ovans.
 Id Romæ licuit : potuit nam molibus altè
 Jactis, frenatum continuisse mare.
 Indomitum clausit nec tantum carcere pontum,
 Sterneret ut tutum puppibus hospitium;
 Verum ut torpenti piscis securus in undâ
 Luderet, hibernas negligeretque minas.
 Ingluvies Romana sibi sic prodiga portus
 Struxit, ut insanam pasceret arte gulam.
 Aspiciate has rupes, Centaurica saxa : Gigantum
 Dicetis validas hæc statuuisse manus.
 Nil intentatum dives follertia linquit :
 Stultitiam nimiam nam patiuntur opes.
 Omnia sed victrix audet superare vetustas,
 Nil mortale diu subtrahiturque neci.
 Eheu Volscorum nil sunt nisi nomina terræ !
 Heu ubi nunc ædes, atriaque alta jacent ?
 Ducti templorum periëre ad fidera sumtus :
 Pascitur herbofas tarda juvenca domos.
 Perque theatrales horrenti clade ruinas,
 Fortis aratra manu curva bubulcus agit.
 Quâ cantus, mollesque jocis viguere choreæ,
 Ad fontes potum fistula ducit oves.
 Magnanimum Heroium insultant armenta sepulcris :
 Ossibus illis grandia rastra sonant.
 Quid juvat audaci montes tenuasse securi ?
 Umbris antiquum quid spoliasse nemus ?
 Quidve Carystæas optare in fulcra columnas,
 Ut niteat diti fronte operosa domus ?
 I nunc, tolle animos, ô spissi litoris Antium :
 Urbs meditare tuam semisepulta necem.

Ah miseram! versæ tardaris imagine formæ,
Teque tuo stratam litore non reperis.
Quis me Fortunæ doceat quâ nobile templum
Jam steterit prisçâ relligione sacrum?
Fama est hinc dubiis petiisse oracula rebus,
Et responsa domum certa tulisse patres.
Vana superstitio regnantem credidit olim
Fortunam, atque illi numen inesse Deæ.
Extaque taurorum, Nabathæaque tura profanis
Reddebant aris, dum sibi fata rogant.
Hic multas optabat opes; ast alter honores,
Stantiaque in plausum plena theatra suum.
Hic sibi velocis poscebat dona quadrigæ,
Præmia Circensis pulverulenta fugæ.
Nauta leves auras, mercator lucra petebat:
Durus fecundi ruris arator opes.
Sic natum in curas hominum genus, ægraque mentis
Somnia, liba tulit numen inane colens.
Non ego te Superûm, Fortuna, in sede locabo:
Vota mihi ante aras nec nocitura feram.
Non ea mens animo: pereat qui divitis auri
Pondus amat, vinctum gloria quemque rapit.
Sanum posco animum, virtutis amore calentem,
Fortiaque in vitæ munera membra peto.
Dum benè sit capiti, mentis sedemque tumultus,
Cetera deripiant irrita vota Noti.
Has mihi non audax vires in prælia posco,
Adversa ut superem castra timendus eques:
Totus & ære nitens fulvo, cristisque decorus,
Scandam veloci mœnia capta pede.
Non ut marmoreos postes miratus adorem,
Limen & insomni milite sollicitum.

Viscera sint alii Regum , felixque vocetur,
 Curarum Princeps cui grave credit onus.
 Nil semper reticenda moror , trepidusque potentis
 Sit procul à nobis pallor amicitia.
 Me coluisse sacras Parnassi in vertice Musas,
 Et veterum scriptis invigilare juvat.
 Hæc fuit , hæc nobis à primâ cura juventâ :
 Infitus hic nostro pectore fervet amor.
 O utinam valeam , corpusque fidele labori
 Prospera Palladio dent mihi fata seni !
 Tum mihi Naturæ libeat cognoscere causas,
 Cur celer obliquum permeet annus iter :
 Quam teneant elementa fidem : quæ semina rerum :
 Corpora diffusum num per inane volent.
 Noscam ego , quæ tellus , & quæ miracula ponti
 Salsa fluentisonis occulit unda vadis.
 Herbarum vires discam , succosque salubres :
 Rimabor ditis fulva metalla foli.
 Quî coëant , vastâque iterùm fornace liquecant
 Artifici lymphâ : cur labefacta fluant
 Sulphura : fecundumque salem , roremque fugacem ,
 Balsamaque , & flores nosse laboris erit.
 Vulcano monstrante viam , flammisque magistris,
 Experiar clausos rerum aperire sinus.
 Sic ego , sic doctæ traducam tempora vitæ ,
 Si longæva mihi tempora fata dabunt.
 Hei mihi ! quid cupidam mentem spes lætat inanis,
 Nuntiat extremos si mihi Parca dies ?
 Angor jam multos obsessis faucibus annos,
 Mentis & interpres sanguine lingua tumet.
 Ipse dolor prohibet dulcis commercia vitæ ,
 Elidens rauca , guttura , vocis iter.

Huc

Huc ades ô multo tandem exoptata dolore ,
 Si qua daris nostris , ô medicina , malis !
 Huc venias miserata : tuos modulabor honores ,
 Quæ me naturæ , restituasque mihi.

G A B R I E L I
 C A B R E R Æ.

Æ Thera Romuleum ut linquam, solemq; palustrem,
 Atque intempesti noxia rura soli,
 Cabrera, hortaris, cælum spondesque salubre,
 Quà Zephyri nutrix intepet ora Ligus.
 Testarisque viros, quos jam damnaverat Orco
 Atropos, horribili falce minata necem,
 Pæoniâ fractos curâ, morboque rebeli,
 Istic non longâ convaluisse morâ.
 Hæc mihi tabentis præbes solatia curæ;
 Artibus his miserum, dulcis amice, levas.
 Desine, jam didici nullam sperare salutem:
 Spes mihi vicini funeris una salus.
 O ego, ne tali torperent membra dolore,
 Quàm mallem aërio in monte rigere lapis!
 Stare flagellanti pinusve obnoxia Cauro,
 Aut rupes, vasti quam ferit ira maris.
 Felicem Nioben, cujus per viscera sensum
 Obtundens fertur diriguissè filex.
 Vos quoque populeo stentes sub cortice fratrem
 Felices Nymphæ, quas alit amne Padus.
 Ille ego sum, faxo qui non includor in ullo:
 Ille ego, cui misero robora silva negat.

Robora silva neget, ne fiam immobile saxum,
 At faltem in cineres ossa minuta ruant.
 Quid faciam patriâ demens tellure relicta?
 An puto mutatis posse valere locis?
 Mecum causa mali latet hoc in corpore pestis,
 Et nisi post letum non abitura lues.
 Pectore transosso Gortynia tela gerenti
 Quid cervo prodest carpere prata fuga?
 Alcidaë induto feralia munera nuptæ,
 Nil varii cursus, profueruntque via.
 Sic mihi, sic auso Romanâ excedere sede,
 Nil dulces juvit deseruisse lares.
 Me modò conspexit piscosi litoris Antium;
 Me modò Circæi culminis alta domus.
 Et Læstrygonios nutrix Æneia fluctus
 Mirata est nostrâ dissiluisse rate.
 Non Caieta mihi, non urbs gratissima Caio,
 Aut dedit optatam filia Solis opem.
 Vos septem gemini colles, regnata Quirino
 Mœnia, Tarpeius tu Jove dignus apex;
 Accipite hanc animam: sint hîc mea funera posco,
 Et busta accumulet noster avita cinis.
 At quondam antiquos juvit liquisse penates,
 Et nova per longas quærere fata vias.
 Ingenium scrobibus mutatis exiit arbor
 Silvestre, & decorat lætior arva comis.
 Quamque sub umbrosâ cernis languere parente,
 Gaudet mutato laurea silva folo.
 Quid foret Æneas, quid clari nomen Iuli,
 Flumina apud Xanthi si genuisset iners?
 Illum, fumanti postquam discesserat urbe,
 Per maria errantem septima vidit hiems.

Tandem dotales Laurentum venit in agros,
 Gessit & Aufoniae scepra timenda manu.
 Batto Cyrenas, & Cadmo condere Thebas,
 Juppiter exiliis arva petita dedit.
 Nilus & excipiens longis erroribus actam
 Donavit templis, Inachi, te profugam.
 Me quoque fata vocant alio meliora sub axe:
 Ibimus, ô focii: me quoque fata vocant.
 Vertuntur species mentis, versante dolore,
 Mensque brevi sensus accipit ægra novos.
 Spes bona, si qua Dea es, virides huc flecte volatus,
 Et desueta diu numine corda fove.
 Te colit agricola, expectat te compede vinctus,
 Votaque mortalis te duce turba facit.
 Tu quassas reficis puppes, ut navita remis
 Naufragus impellat, quâ modò navit, aquam.
 Tu, Dea, post vacuas cælesti numine terras,
 Justitiæque fugam, sola moraris humi.
 Diva veni, facilemque mihi promitte quietem,
 Neve iterum morbi damna timere velis.
 Longum iter aggredior: date læti candida amici
 Omina: eat dextrâ libera puppis avi.
 Lunai ut videam portus, purique metalla
 Marmoris, & Geticas saxa imitata nives:
 Ingaunos, Macramque inter, Varumque repostos
 Apenninicos, Tiguliosque sinus:
 Delphini portus, Seggestam, arcemque Monœci
 Scrutaborque tui, Rutuba, fontis aquas.
 Aspiciam Genuam, læti & prætoris raris,
 Quæque decent Superos lucida templa suos.
 Hæc Tartessiaci pallefcunt litora fluctu;
 (Aurea nequicquam flumina jactet Iber)

Peruviæque amnes, alieni flumina mundi
 Transfuga ab Oceano rura per ista fluunt.
 Lydia, Pactoli, Baccheia munera, arenas
 Victa file, & ripas, aurifer Herme, tuas.
 Dure Ligur, meritoque animis elate superbis,
 Quâ tibi divitias sedulus arte paras?
 Non tibi sunt culti colles, non pinguia rura;
 Sed claustra Alpini non adeunda jugis.
 Difficilis natura negat segetesque, ferasque;
 Non negat audaci mente vigere viros.
 Hæc trahit ignotas pretiosa in foedera gentes,
 Cæruleasque docet currere puppe vias.
 Deest hîc terra viris, at non Neptunia desunt
 Arva petituræ lucra beata rati.
 Scit Cypros vallata mari, scit Taurica tellus,
 Et, Ligure epotus milite, scit Tanais.
 Testes Alpheæ Tyrrheno in litore Pisæ,
 Testis Cynæi prægravis ora sali.
 Ast ego non dites veniam spectator in oras,
 Ut moveant auri lumina capta sitim.
 Non cernam attonitus fulgentia pondera massæ,
 Quæ mittit terris Hispalis Ausoniis.
 Sat Fortuna dedit census sine fraude parati:
 Æstuat infelix, qui potiora cupit.
 Ingenium, Cabrera, tuum mihi carius auro,
 Atque erit eloquii plurima vena Tagus.
 Quando erit, ut liceat tecum consumere soles?
 Quando erit, ut docto pendulus ore fruar?
 Unâ aderit mecum Phocæo junctus amore
 Ciampolus, ille tuæ cultor amicitia.
 O qui complexus, quæ mutua gaudia nobis,
 Et sermo in sicco litore qualis erit!

Interdum celeri rapiant nos effeda cursu ;
 Tres modò cantantes picta carina vehet.
 Tunc mea se duplici jactabit Arione puppis ,
 Non Siculâ puppis fallere docta fide.
 Cùmque mihi geminos Vates audire licebit ,
 Parnassi geminum me ad juga fistet iter.
 Teque tenens dextrâ , versus , Cabrera , canentem ,
 Hæc Clario dicam verba docente Deo :
 O quàm felici modularis carmina cantu ,
 Quàmque lyræ docto verberare fila moves !
 Otia quærenti fulsit tibi dexter Apollo ,
 Atque omnes haustus ex Helicone dedit.
 Cui tantùm favere Deæ ? canit ecce cruentus
 Prælia Mæonides ; sed caret ille lyrâ.
 Alcæus Reges citharâ , non cantat amores :
 Est tantùm Sapphûs carmine dictus Amor.
 Pindarus Aônia celebris testudinis arte
 Abstinet heroâ concinere arma tubâ.
 Et Veneris dominæ si lustrat Teius ignes ,
 Mimnermusque jocans , gaudia sola canunt.
 Omnia tu misces , & quæ diversa placebant ,
 Colligis , ô verè candide Cycne Ligur.
 Ausus es Ifmeni primus recludere fontes ;
 Lesbia nectareæ plectra ciere chelys.
 Qui Methymnææ tentasti fulmina linguæ ,
 Et Cæi lacrimas , Stefichorique minas.
 Si Florentinam circumdas mœnibus urbem ;
 Non Amphionios invidet illa modos.
 Narseti Gothos cogis dare terga sequenti ,
 Odrysiâque levas obsidione Rhodon.
 Salve sancte senex , Bacchi , Phœbique sacerdos :
 Numinibus salve maxima cura novem ,

Per

Per te Graiorum libris tumefacta superbit,
 Et certat Latiis Itala Musa choris.
 Sabbatiæ gaudete arces, gratissima cælo
 Mœnia, felici prole verenda virûm.
 Et quamquam egregium terris aluistis Iulum,
 Indaque sunt vestræ litora dona ratis;
 Ultima non vobis accedet gloria Vates,
 Ignea qui vestrum nomen ad astra tulit.
 Appulit ignotis oris si classe Columbus,
 Hunc ad Cælicolûm limina fama rapit.

F U L V I O T E S T I O .

Queritur, se loquendi usum morbo amisisse.

VOx animi interpres, fecundæ nuntia mentis,
 Quo fugis? an semper labra filere jubes?
 Tu dulci oblectas mortalia pectora cantu,
 Efferaque unanimi fœdere corda ligas.
 Tu plectri citharæque comes; tibi carmina curæ,
 Quæque colit foccus, quæque cothurnus amat.
 Te stupet undantis moderantem frena theatri
 Vulgus, & iratum sub tua jura venit:
 Pactaque sunt tenero per te commercia mundo,
 Cùm poterat quernum nos aluisse nemus.
 Quò fugis, & nullâ linquis te voce vocantem?
 Non voco, sed lacrimæ pondera vocis habent.
 Inter anhelantis suspiria pectoris, ægros
 Heu quos elicio rauca per ora sonos!
 Edere luctamur sterili revoluta palato;
 Sed fingultanti murmure verba cadunt.

Non

Non secus optato per credita membra sopori,
 Cùm serpit dulcis nocte favente quies,
 Velle loqui, & vanis conatibus ora videmur
 Solvere; sed solito lingua vigore caret.
 Sæpè meas odi voces, sonitumque tremisco,
 Cogor & ipse meis auribus esse gravis.
 Mugitus timuisse suos sic creditur Iö,
 Turpia dum mœrens induit ora bovis.
 O quoties conata queri tibi inutilis hæsit
 Lingua, nec humanos reddidit ore modos!
 Inachidas quoties auxisti fletibus undas,
 Ingrati plorans impia furta Jovis!
 Frondibus hirsutis & amarâ carice pastæ
 Pocula limosis stagna fuere vadis.
 Sæpiùs exhibuit decerptas Inachus herbas;
 Ast illa est patrias lambere visa manus.
 Felices, quoscumque malis Fortuna laceffit,
 Nec sua per fletus damna referre vetat!
 O fortunati vos prata per Asia cynci,
 Dulciùs extremo queis datur ore queri!
 Condita silvarum latebris felicior Echo,
 Cujus post cineres vox rediviva viget.
 Me dolor assiduus vicino funere terret,
 Nec patet ad questus libera facta via.
 Testari fremitu docuit natura dolores:
 Solari curas hac jubet arte graves.
 Audi, mugitu quo verberet aëra taurus
 Ictus, ubi tepidam sanguine tingit humum.
 Quin leo per Nomadum silvas fremit ore cruento,
 Si fodit Libyci militis hasta latus.
 Et gemitu tigris montes saltusque fatigat,
 Ventris cui rapuit pignora Parthus eques.

At-

Atque ubi captivis venêre in retia pennis,
 Emittunt querulo gutture murmur aves.
 Nec tantùm exclamant viventi prædita sensu;
 Sed viduata animâ corpora pulsa fremunt.
 Dant percussa sonum vibratâ ligna securi:
 Stridet, dum cuneis fissile robur hiat.
 Et stipulæ crepitant campis, si incendia regnant,
 Obstrepit & rapidis laurus adusta focus.
 Aspice, quo sonitu ferventia litora plangent,
 Spiritus Eurorum cùm ferus urget aquas.
 Septaque nimborum rutilus si dividit ignis,
 Murmure terrifico nubila fracta tonant.
 Omnia muta sonos edunt, solique negavit
 Sors mihi communi munere posse frui.
 Me miserum! quantus de vertice profluit humor!
 In fauces quanto gurgite lingua madet!
 Spiramenta animæ nimum turgentia torpent,
 Sermonique fluens obstruit humor iter.
 Haud aliter citharæ languent, nervique loquaces,
 Cogit ubi pluvias Auster opacus aquas.
 Cordis anhelanti reboant penetralia tussi,
 Pectoris & crates dissiluisse timent.
 Quid me adeò spirare vetas, sævissima tabes?
 Cur fervens animæ claustra repulsa quatis?
 Hei mihi! dum scribo, morbi solatia, versus,
 Quàm valido thorax impete concutitur!
 Mitiùs incudem Cyclopum brachia tundunt,
 Quà vomit è scopulis Sicelis Ætna faces.
 Mitiùs adversas miles ferit ariete turres,
 Et grave balistæ mcenia quassat onus.
 Opprimet hanc animam rabidi violentia morbi:
 O utinam, Dî me falsa timere velint!

Non letum timeo ; genus hoc sed lugubre leti ;
 Et doleo taciti tædia ferre mali.
 Odrysiâ raptor postquam tibi forcipe linguam
 Abstulit , & stabulis , ô Philomela , lates ;
 Sæpè optasse mori , palmasque ad sidera tendens,
 Diceris id summos sæpè rogasse Deos.
 Ah virgo infelix , pellex incesta fororis !
 O nimium sævo credita forma viro !
 Hæccine , crudelis , pro virginitate reponis
 Ereptâ , tragici præmia concubitûs ?
 Tempus erit , Tereu , cùm te peccasse pigebit ,
 Oderis & sævâ gaudia rapta manu.
 Indicium sceleris , tua crimina , tela fatetur :
 Ingenium miseris fuggerit arte dolor.
 En gestit patriis epulandum apponere mensis
 Infontem furiis percita mater Ityn.
 Tu nati condes viventi viscera busto ?
 Mox tua per silvas fata dolebis Epops.
 Exultat cædes inter Philomela , parenti
 Ostentans nati sanguinolenta caput.
 Evasti tandem furias , gladiumque tyranni :
 Vidisti plumâ præpete membra tegi.
 At nunc per lucos injusta silentia linguæ,
 Questibus argutis blanda rependit avis.
 Quos nunc ore modos nemoris dulcissima Siren
 Concinit ? exiguo in gutture quale melos ?
 Interdùm voces per rostra loquacia torquet ;
 Sibila nunc cæsâ garrulitate rotat.
 Et modò crispanti modulatu turbinat ictus ;
 Secum visâ loqui nunc taciturna gemit.
 Personat omne nemus , per frondea tecta querelas
 Mirantur Nymphæ , capripedesque Dei.

Non

Non mea me post fata manet facundia lingua;
 Non iterum dulci garrulus ore fruar.
 Prô citharæ custos, & carminis auctor Apollo!
 Prô mea Piërides numina sacra Deæ!
 Reddite poscentis felicia murmura labris,
 Demite, quæ cogunt ora filere, moras.
 Vos regitis cantus, vos torrens copia fandi,
 Et celebrata juvant libera verba choris.
 Quid faciam, surdas præbet si Delius aures,
 Nec mea Castaliâ labra levantur ope?
 Carmina jam valeant Musâ meditata sinistrâ;
 Cum domino valeat iussa tacere chelys.
 Aufonii Vates, & concita pectora thyrso,
 Aufonii, Lycio nomina grata Deo;
 Aufonii nostras soliti laudare Camœnas
 Definite ad cantus turba venire meos.
 Tu verò ante alios frustra mea carmina quæras,
 O F U L V I, Mutinæ gloria magna tuæ.
 Tibia te, cantusque decent: mihi plectrâ tacenti
 Hic paries, mutam sustineatque lyram.
 Non tibi sunt tristes curæ, lætusque iuventæ
 Purpureæ vernas stat vigor ante genas.
 Et tibi nascenti jucundo lumine Phœbus
 Annuit, & flavis Calliopeia comis.
 Felix, seu dulces molli fide flebis amores,
 Seu gravis heroäs flumine fundis opes.
 Tu tunc festivus perjurâ ludis amantiûm,
 Et jacta ad surdas ebria verba fores.
 Tu centum ludos, & dulcia prælia mifces,
 Hauftaque de mensis libera vina refers;
 Utque ferens hiemes, ventosaque jurgia cæli,
 In nudâ recubet durus amator humo.

Auguror : hoc miseros cantu solabitur ignes,
 Expectans lentum mœsta puella virum ;
 Inveniensque suas referentia carmina flammæ,
 Immoritura labris oscula longa dabit.
 Huc varios flores , huc blandi veris honores
 Ferte citi juvenes , Italidesque nurus.
 Blanditi vestro date florea ferta Poëtæ :
 Cingite ridenti tempora docta rosâ.
 At Venus Idalio plaudens te cernet ab axe ,
 Ambrosioque tuum rore rigabit opus.

Relictâ Urbe cupit rus secedere.

E Geriæ valles , mitique habitata Dianæ
 Pura Thoantæi nescia silva sacri ;
 Vosque lacus Triviæ dices Nemorensibus undis ;
 Æneadum sedes , Laviniumque meum ;
 Confectum curis , & longâ tabe dolorum
 Accipite , & patriis sistite me laribus.
 Irrita Pæoniæ post tentamenta medelæ ,
 Huc libet ægrotos nunc mihi ferre pedes.
 Romulæ valeant arces , medicique valete ,
 Quorum sæpè malo sedula cura favet.
 Desinite herbarum tandem , tristisque veneni,
 Ferte procul durâ pocula tincta manu.
 Me nemora , & saltus camporum , auræque patentés,
 Et trepidans rivo garrula lympa manent.
 Prata movent animum viridantia gramine læto ,
 Et qui persultant pinguia rura greges.
 O mihi sola quies , colles salvete Latini !
 Salvete , ô fratris regna vetusta mei !

H h

Ster-

Sternite iter, gradimur dum vestra per otia dia,
 Mollius, atque avibus dulcius arva fonent.
 Quàm juvat annosos luci penetrare recessus,
 Notaque ab historiis hæc celebrare loca!
 Hæc tophis laqueata cavis, & pumice vivo
 Antra, pius fertur jam coluisse Numa:
 Collis Aricini cultrix pulcherrima Nympha,
 Confilium huic olim, conjugiumque fuit.
 Hac duce Pompilius bellantem terruit Urbem:
 Hinc habuit patrios rustica turba Deos.
 Martis opus, pilis gaudebat Roma cruentis,
 Romula crispabat bellicus arma furor.
 Et fuerant sævas Mavortia pectora in iras
 Prona nimis, solas tunc meditata neces.
 Mollit hæc aris regnans lucisque sacratis
 Relligio, ut possent legibus arma regi.
 Hinc vittæ, hinc fruges, hinc maxima victima taurus,
 Farraque turicremis vinaque sparsa focis.
 Tandem, sanguineâ discors quæ cæde fremebat,
 Palluit in patriis pendula Roma sacris.
 Nescia mens hominum! quæ te ludibria versant?
 Quid nos terrificâ fabula fraude ligat?
 Quem non vera tenent, mendacia ficta coërcent;
 Et simulacra timet, quæ sibi quisque parit.
 Per pecudum fibras, præfagi & fulminis ictus,
 (Heu miseri!) surdos consuluere Deos.
 Nuntia velocis servabant omina pennæ,
 Cantibus & scævis quid docuisset avis.
 Templorum ambiguo monitu, dubiæque Sibyllæ
 Carmine credebant fata furente cani.
 Dicite, si Divi nolunt ventura latere,
 Non intellecti cur voluere loqui?

Falsa tamen Regis potuerunt dicta Sabini
 Romulidum ingenium perdomuisse ferox.
 Nullaque dein fertur Romanam sanctius umquam
 Numinibus supplex gens operata suis.
 Vester honos, Latii: vestra est ea gloria, silvæ:
 Horruit hoc victrix credula Roma nemus.
 Has etiam Hippolytum fama est latuisse per oras,
 Cui nevit duplici stamina Parca colu.
 Ille, novercales rigidus cum sperneret ignes,
 Sancta timens patrii solvere jura tori;
 Injusta æternum dolituro victima patri
 Occidit attonitis dilaceratus equis.
 Ossa Corinthiacos jacuerunt sparsa per agros:
 Innocuo rubuit sanguine utrumque mare,
 At non hoc meriti funus miserata Diana,
 Cui curæ intactæ est virginitatis amor,
 Arte Coronidæ juvenem revocavit ab Orco
 Siccantem infernis vulnera dira vadis.
 Reddidit illa decus formæ felicibus herbis,
 Luminibus geminas restituitque faces.
 Quis mihi quærenti, quis nunc ea gramina monstrat?
 O utinam in vestris collibus ista legam!
 Germina, quæ referent adamantina limina Ditis,
 Non posco, aut mortis vincere regna paro:
 Gutturis obsessi longos sedare dolores
 Sat quæcumque mihi blanda medela potest.
 Adsis Phœbigena: hæc facilis labor ora mederi,
 Ne te fulminei terreat ignis avi.
 Servat fida tui Vates tutela parentis:
 Tu quoque jam Vates officiosus ama.
 Huc medicas adhibeto manus, tetrumque cruorem
 Aufer, quo fauces, scabraque lingua tumet.

Hh 2

Spi-

Spiramenta animæ, vocis liquidissima plectra
 En aperi, & septas tu mihi pande vias.
 Lætitiâ plausuque fremens tunc carmina dicam,
 Cùm linguâ potero liberiore frui.
 Nil pulsare placet viduas sine carmine chordas :
 Vox miscet citharæ non benè rauca sonos.
 Quid queror infelix ? quæ mentem insania ludit ?
 En rursus medicæ poscimus artis opem.
 In malè tentatos iterum cur mittimur usus ?
 Ah pereant, succos, gramina quique colunt !
 Nulla venenorum fitis est : discedite tristes
 Curarum stimuli, diffugite ex animo.
 Fallere sæpè iuvat, sed non memorare labores,
 Ægraque mens ægri corporis auget onus.
 Quin potius læti patriæ succedimus arci,
 Quà juga celsa tuum, Cynthia, nomen habent ?
 Hæc mecum ascensu dulces superetis amici :
 Ante alios nobis, Ciampole docte, fave.
 Pone graves Musas, vigilataque mente profundâ
 Itala Pindaricis carmina texta modis.
 Tuque ades, ô cantu gaudens, fidibusque, Canali
 Franciscæ, æternæ cultor amicitiaë ;
 Grande Sabinorum columen, fontisque Velini,
 Huc age cum plectro, carminibusque veni.
 Neve hîc potandi certamen mite recuses :
 Respicit hos toto numine Bacchus agros.
 Pocula Romanis sunt hæc gratissima cœnis :
 Albani assurgunt vitibus hisce cadi.
 Nequicquam his certent prælis elisa Faliscis,
 Tuscaque quæ viridi nectare musta nitent.
 Illaudata fluent firmissima vina Falerni ;
 Seu Sinuessâ dabit, seu Tritolinus ager.

Palmite sulphurei cedant lacrimata Vesevi,
 Atque Syracosii fervidiora lactis.
 Hæc generosa recens odit doctrina palati,
 Quæ possunt trepidos implicuisse pedes.
 Ridentur veterum fumi, servataque cellis
 Testa diu, & lentâ dolia tincta pice.
 Quare agite ô læti, vernarum turba, ministri,
 Dulcia non parcâ fundite vina manu.
 O quàm jucundo violas imitantur odore!
 Quàm vincunt flavo lumine chrysolitos!
 Naribus ista placent, oculis spectacula præbent,
 Et dant arenti gaudia grata gulæ.
 Ciampole, quid cessas pateram committere venis?
 Proposuit siccis omnia dura Deus.
 Hæc mihi lux atros pellet de corpore morbos:
 Largius ô cyatho, tu puer, adde merum.
 Pura favent nobis Aquilonis flamina clari:
 Pervellunt linguam pocula acuta gelu.
 Me quoque me vultis Lenæo tingere, amici:
 Non nego: nostra capax proluat ora calix.
 Maphæi nomen sed quisque ad pocula festa
 Dicat Iô! & mensis hunc adhibete Deum.
 Quamvis Socraticâ pectus ditaverit arte,
 Purpureosque inter splendeat ille Patres;
 Non hæc despiciet liberrima vota precantum,
 Quæ fundit multo mens referata mero.
 Adsis, Bacche, tuis hilarans convivia donis,
 Felli pax animi, lætitiæque dator.
 Sic teneræ viduas vites ducantur ad ulmos:
 Sic autumnali turgeat uva sinu.
 Sic non urantur torrenti sole racemi:
 Det pœnam admorsâ sic tibi stirpe caper.

Et tua sectentur vestigia marcida semper
 Capripedes Panes, Bassaridumque cohors.
 Adfis, virgineosque favens hic exere vultus,
 Quassans pampineo vertice cæsariem.
 Quacumque ingrederis, dulcis comitatur euntem
 Te Furor, & Somnus languidiore gradu.
 Me miserum! accipio nullos heu pectore somnos!
 Longa mihi gemitu nox vigilanda venit.
 Quòd si, Bacche, tuo libato munere, nobis
 Clauferit optatus lumina fessa sopor;
 Dicam ego Threïcii crudelia fata Lycurgi;
 Squamigeros nautas, pampineamque ratem;
 Litora Pactoli fulvis radiantia venis,
 Divitias miseras, impia vota Midæ;
 Auroramque triumphatam, Parthosque subactos;
 Medica thyrsigeris agmina fusa choris;
 Tigridis exuvias, maculosaque tergora lyncum;
 Oedipodionii membra cruenta ducis.
 Bacciferos ederæ semper viridantis honores,
 Lapsaque de quercu splendida mella canam.
 Tu puer æternus, Bromius, Nyxæus, & Evan:
 Bis genitus, thyrsò tu metuende gravi.
 Æra tibi Satyri, lascivaque tympana pulsant,
 Stridet & attritis Faunus arundinibus.
 Per te Gnosfiacis nox aurea fulgurat astris:
 Vipera plaudenti sibilat ore tibi.
 Ipse, Giganteo fremeret cùm terra tumultu,
 Rhætum stravisti dente leonis humi.
 Hæc ego non humili meditabor carmina cantu:
 Sollicitum somno tu modò vince caput.

CYNTHIO CLEMENTIO
ARCHIATRO ROMANO,

Cùm vocis usum recuperasset.

Dicamus bona verba : animum jam verba sequuntur ;
Cur taceam surdam flebilis ante lyram ?
En libet , en dulces imo de pectore cantus
Fundere : non renuunt ora reclusa loqui.
Vox mihi muta diu , vox longi causa doloris ,
Venisti tandem , vox mihi muta diu.
O & singultu , ô & quæstita querelis !
Nunc te felici garrulus ore fruor.
Fallor ? an has simulant ludentia somnia voces ,
Quæque cupit vigilans , mens mihi nocte parit ?
Sed fruor , & liber voces linguamque resolvo ,
Attonitus monstris dum rata vota nego.
Ite procul questus : comitis hîc Musa capillis
Adsit , & in niveis læta triumphet equis.
Nunc tempus faustis pulsare Heliconæ Camœnis :
Nunc redimire novo tempora flore juvat.
At te , magne , canam Clario dilectæ magistro,
Cynthie , Phœbeo nomine , & arte potens.
Cùm tua vel mutis donent miracula vocem ,
Vocalis citharæ præmia grata feres.
Per te hausi cælum moriens , mentemque recepi :
Pectoris arcta patet , te referante , via.
Ergò Castalii quodcumque è pectore rivi
Fluxerit , in laudes effluet omne tuas.

H h 4

Si

Si mihi Pæoniis implesti pharmaca succis,
 Mella ministravit si miserata manus;
 Nos tibi Musæo flaventia pocula melle,
 Et Charitum puro pingua lacte damus.
 Hæc bibe, quæ nentûm Parcarum fila morantur,
 Pocula, Lethæo non temeranda lacu.
 Tu domitor Fati, Pataræâ nobilis arte,
 Eripis è structo funera mcesta rogo.
 Tuque potestates herbarum, tuque metalla
 Chymica, tu miris pharmaca cocta focis
 Novisti, priscis quæ quamquam ignota magistris
 Mortem expectantûm corpora fessa levant.
 Cùm mihi tabentes macies exederat artus,
 Cùmque ferè tenui corpore nullus eram;
 Jam tum spondebas dulcis mihi lumina vitæ,
 Gutture ab obfesso libera verba fore.
 Nec mora: sulphureis medicatas viribus offas
 Artifici nobis sedulus igne paras.
 Hæc mihi mandenti latebras pulmonis anhelis
 Fovère, & lentâ tabida membra lue.
 Hinc validi ardentis flores rediere juventæ,
 Squalidaque afflavit pristinus ora color.
 Sulphura, cæruleis fulgentia sulphura flammis,
 Quando ego vos merito laudis honore canam?
 Vos tonitru terras, cælum vos omne cietis,
 Fulminibusque Jovis femina magna datis,
 Cùm pater ingenti combusta Ceraunia telo
 Dejicit, & fracto culmine vertit Athon.
 Per vos exundant inimicis ignibus arces,
 Terrifico sonitu Martiaque æra tonant.
 Balnea quæque fluunt tristes pellentia morbos
 Gignitis: hic vestro truditur igne lapis.

Intepet inde Aponus, medicisque salutifer undis
 Stagna Dicarchæus fervida sudat ager.
 Quin etiam vester magnæ per viscera matris
 Spiritus ignescens cruda metalla coquit.
 Fulgurat hinc aurum, atque argenti flumina vivi,
 Vulnificusque chalybs irriguo amne riget.
 Quid majora sequar? vos & primordia rebus
 Acri sufficitis sulphura mixta sali.
 Quique fluit volvens tenuis se fluctus odorum,
 Perpetuas vestro fumit ab igne dapes.
 Quid memorem, Enceladi vivax post fulmina corpus
 Ardua sulphureis ut premat Ætna jugis?
 Et Jovis Inarime jussis imposta Typhœo
 Quanta rotet scopulis sulphura glauca cavis?
 Sulphur ovans pœnas fractâ de gente Gigantum
 Sumfit, & hoc cælum vindice regna tenet.
 Nec non lustrali purgari sulphure fontes
 Relligio antiquis credita fertur avis.
 Actoriden, Peleu; sic Pelea solvis, Acaste:
 Amphiaraidis sic, Acheloë, nefas.
 Sic ego, sic puro lustratus pectore tandem
 Carmina lætitiâ fausta docente cano.
 Adfatis Musæ, medicinæ talis & artis
 Vosque repertori mollia ferta date.
 Ah! gemat, antiquis si quis tantùm adstupet annis,
 Spernit & ætatis dia reperta novæ.
 Omnia non potuit prudens reperire vetustas,
 Atque alia ex aliis extudit arte dies.
 Phœbigenæ cœptis potuit præcepta Melampus
 Addere, Phylliridis multa que cura dedit.
 Ulceribus tetrus nativi graminis herba,
 Vulneribusque cavis prima medela fuit.

Hh 5

Mox

Mox & morborum tristes extinguere pestes
 Inventum est ausis, inclyte Coë, tuis.
 Non adeò effeta est hominum experientia follers,
 Ut nova non possit cudere sæpè labor.
 Nî nova tentasset Tyrrhena per æquora Amalphis,
 Magnetum haud regeret nautica vela lapis.
 Hujus at auxiliis olim cantata Poëtis,
 Ridetur veterum gloria parta mari.
 Arctos nunc propior nobis, nec jam ultima Thule est:
 Jam facilis lustrat navita Solis iter.
 Extra hominum famæque vias, tentare reposita
 Ausus es audaci litora puppe, Ligur.
 Garrula cede novi tua sidera puppibus, Argo,
 Neu Regum jactes ad tua transtra manus.
 Tristia junguntur veteris divortia mundi,
 Naturæque patent, quæ latuere sacra.
 Nascentem populis licuit te, Nile, videre,
 Et scit cui tantas debeat orbis aquas.
 Nouimus, æstivæ fecunda licentia lymphæ
 Solstitiis hiemes cur ferat annæ suas:
 Zona rubens nimis non torreat æstibus Indos.
 Illic perpetuò rore virefcit humus.
 Non Eòs ager pluviali supplicet undæ:
 Indica continuis imbribus arva madent.
 Hæc Zephyri alarum plausu loca fervida mulcent,
 Mitis ubi halantes Euris alit segetes.
 Taprobane testis, testes freta sparsa Moluccis:
 Ora Helenæ insignis nomine testis erit.
 Arvaque, quæ Ganges auratâ pinguis arenâ
 Egerit in dominum fulva tributa mare.
 Quid? quòd & Arctoi laxantur claustra profundi,
 Quæ fluctu, & ventis æquora dura carent.

Dile.

Dilectæ Thetidi Belgarum stantia naves
Marmora fulcarunt non adeunda rate.
Illic, ut perhibent, torpescit frigore pontus,
Atque intempestus stat sine luce dies.
Hic rerum finis, chaos hîc, atque ultima mundi
Natura, hoc tristi limite fessa riget.
Vela Batava sequi haud potuit Phœbeia lampas :
Omnia cæca illic : omnia tristè silent.
Informes phocas incano corpore turpes
Vidère, atque ursos, quos alit Urfa gelu.
Quàm sæpè optarunt ventorum prælia nautæ,
Perque procellosum pandere vela fretum,
Excuterent tandem sese ut torpentibus undis !
Edocet ire recens in nova vota timor.
Indomito tandem regnans in pectore virtus
Vicit concreti sæva pericla sali.
Ite animæ egregiæ, fortunatæque laborum,
Ite in fata alacres, quò nova fama vocat.
Ite citæ, & vestras meditando exponite vires,
Quà veterum nullo semita trita pede est.
Gloria multa manet. Quis te, Galilæe, filebit ?
Longa tibi in chartis regna futura cano.
Non tantùm radio veterum describere cælum,
Sed vitro superas ausus inire domos ;
Perque novas artes tradis nova sidera mundo,
Non Ptolemææis sidera nota libris.
Pleïadumque, Hyadumque choros sine nube videmus,
Et tua per cælum splendida damna, Venus,
Vidimus, ignoto quondam quæ lacte nitebat,
Stellarum spîsâ luce coire viam.
Admovisti oculis nostros fugientia visus
Per varios obitus astra secuta Iovem.

Me-

Medicea Heroïum foboles , cape læta triumphum :
 Astris infereris , concilioque Jovis.
 Ipse etiam nigrâ tinctum ferrugine Solem
 Pallentes maculis jungere vidit equos.
 Quid triplex fidus Saturni , aut , Cynthia , vultus
 Fabor scruposâ nocte latere tuos ?
 Hæc priscis ignota olim prudentia major
 Repperit auspiciis artis , opisque novæ.
 Ite citæ , & vestras meditando expromite vires ,
 Ite animæ egregiæ , quæ via nulla patet.
 At tu Musa procax , elegi tenuisque valet :
 Non hæc sunt gracili facta canenda lyrâ.

A D

JOANNEM CIAMPOLUM,
morbo recrudescente.

ERgò hos assiduè gemitus in pectore volvam ?
 Perpetuò lacrimæ nostra per ora fluent ?
 Et roseo Phœbus me decedente videbit
 Lumine mœrentem , me veniente die ?
 Flebimus heu miseri ! luctus , solatia damni
 Exigua ingentis , postulat ipse dolor.
 Ille Philocteten docuit per Lemnia faxa
 Vocibus horrifonis vulnera dira queri.
 Halcyones Ceyca gemunt , & barbara regis
 Daulias Odryfii crimina cantat avis.
 Sic ego , sic mea damna querar crudelia semper
 Lugubri citharâ , flebilibusque modis.
 Atque utinam in gemitus nunc libera verba darentur !
 Sed mihi posse queri fors inimica negat.

Sint-

Singultantem animam turgentes sanguine fauces
Elidunt : voces aspera lingua premit.
Jam quater ardentem sitiēti Sirius astro
Ussit humum ; toties frigore læsit hiems ;
Nec venit ulla potens longo medicina dolori ,
Nec mea Pæoniâ membra levantur ope.
Ipse meum specto moriens miserabile funus ,
Paulatimque animâ deficiente cado.
Horrida languentes macies depascitur artus :
Lutea pallescens inficit ora color.
Cogimur & longam moriendo discere mortem ,
Dum præsaga mali mens sibi fata canit.
Felices , inopina dies quos funere mergit ,
Occupat & celeri mors properata nece !
Heu quoties morimur , dum proxima fata timemus !
Hoc pejus leto : nam mora mortis obest.
Haud aliter Lapithas , mœstumque Ixiona terret
Jam jam lapsuro pondere prona silex.
Credite , deficio : jam pellis dura resistit
Tractanti , & tristi viscera tabe fluunt.
Sic cera admotis tabescit Hymettia flammis :
Sic tepidis Austris cocta pruina madet.
Languent sic , urens oculus quos fascinat , agni :
Sic tenera à Scythico læditur herba gelu.
Nec tantùm doleo compressis faucibus æger ;
Plurima quassato corpore damna fero.
Ipsam animi sedem , regnantem corporis arcem ,
Nunc caput ignavo possidet igne vapor :
Nunc acres stomacho ravidâ cum bile tumultus
Fervent , & sævo pondere discruciant.
Lassum percurrunt ululantia murmura ventrem ,
Humida nec membris dant alimenta dapes.

Vivo

Vivo equidem parcè, sed mox jejunia corpus
 Attenuant: epulis abstinuisse grave est.
 Intolerabilibusque malis comes addita cura,
 Mollem animum æternis pascitur ulceribus.
 Hanc peperit morbus, morbusque augetur ab illâ:
 Hæc me tristitiæ lurida felle rigat.
 Hinc sæpè extimui graviora pericula veris,
 Et sensi falsâ suspitione trahi.
 Hinc animi victus damno quemcumque calorem,
 Quodcumque & frigus pallida membra quatit.
 Compositæ currant num vitæ ad munia venæ
 Exploro, & trepidans incaluisse puto.
 Seu quatiôr tulli, fibras pulmonis anheli
 Exefas carie suspicor esse truci.
 Conveniunt crebrò nos, ut solentur, amici:
 Spem vultu simulant, tristitiamque tegunt.
 Ah genio indulge, curas depelle malignas,
 Clamant: tu morbo, Virgini amate, faves.
 Ecquis erit finis lacrimis? lugubria mitte:
 Eia age linquantur mollia fulcra tori.
 Te silvæ, te rura vocant: age, rura petamus,
 Quà diffusa nitet mitior aura poli.
 Aucupio silvas, silvas venatibus aptas,
 Flumina, piscosos aspiciasque lacus.
 Hinc canibus lepores, canibus sectabere cervos,
 Latratuque feras retia ad alta premes.
 Scilicet è stratis tollam miserabile corpus?
 Committam Alpinis squalida crura jugis?
 Fortia non nostræ sunt hæc ad munera vires:
 Hi mihi sunt colles, hi mea regna, tori.
 Officium bona verba pium, sed inutile tentant:
 Desinite, assiduis non saturor lacrimis.

Quid?

Quid? quòd me cæli lædit spirabile lumen,
 Quo regimur: quævis mobilis aura nocet.
 Letiferi calidis spirant seu flatibus Austri,
 Sive agitata truci silva Aquilone fremit;
 Exerior proprias hiemes, pluviasque rigentes,
 Exundans cerebro quas pituita parit.
 Sibila perque aures imitata tonitrua surdas
 Volvuntur, miserum concutiuntque caput.
 Per madida ora liquor turgens me flumine largo
 Proluit: ampullis fervida sputa tument.
 Non secus ardenti si fortè inclusus ahenò
 Ebullit multo fervidus igne latex;
 Ipse furit, niveamque fremens eructat aquæ vim,
 Sparfaque anhelanti gurgite flamma madet.
 Miror, inexhausto tribuat quis pabula fonti;
 Qui tantus fluitet sicca per ossa liquor.
 Mirantur medici, & sortem miserantur iniquam:
 Mille adhibent doctis pocula mista modis.
 Lacte arcere jubent inclusos faucibus ignes,
 Hordea dant, feris quæ maduere focis.
 Sanguine tentarunt salientem incidere linguam:
 Infecit tepidus brachia secta cruor.
 Poma coronato radiantia Punica crine,
 Languenti succos exhibuere suos.
 Et quo mala fluunt emuncta Cydonia muco,
 Quo passæ ficus, perlita sæpè gula est.
 Sæpè bibi, urentes meditans avertere flammæ,
 Pocula pallenti cortice tincta nucis.
 Et modò silvarum foliis decussa Calabris
 Mella ministrarunt, helleborosque graves.
 Aggressique rosis sunt admiscere sapes,
 Quos mittit dives Trinacris Hybla favis.

Fascio-

Fasciolas tenues ; ægrum focalia collum,
 Et nidum pulsus gessit hirundinibus.
 Quid referam quoties suffitu pectus odoro
 Lustravi, & fumis, turifer Inde, tuis ?
 Et quoties, ficcum possem ut distendere corpus,
 Æstivi membris intepuere lacus ?
 Victum infelicem cochleæ, cancrique dedere,
 Et testudineo squalida jura gelu.
 Quin sunt conati stomachum fulcire ruentem
 Arboribus gummi quod genit Arabia.
 Balsama miscuerunt diti Gangetide merce,
 Et quæ vicino cinnama sole rubent.
 Sinarum extremo divulsa ab litore radix
 Venerat, & nullâ me quoque iuvit ope.
 Aude animis, tibi certa salus promissa medentûm,
 Dicebant : numquam venit amica salus.
 Obstetit auxiliis vivax in fomite labes
 Artis, & irrifit vana magisteria.
 Non hoc Phillyridis, non hoc laudata Melampi
 Cura Amythaonii pelleret arte malum.
 Tunderet in morbos Epidauria gramina frustra
 Inclyta Phœbigenæ nos miserata manus.
 Non gemitus Superi nostros audire perennes
 Adjunctâ quamvis sustinere prece.
 Parce pium Numen, cæli quo templa reguntur,
 Cujus & imperium sidera fulva timent.
 Si non sacrilegæ mens est sibi conscia culpæ,
 Redditus est templis si tibi semper honos ;
 Parce precor, vel saltem aliquam de fulmine partem
 Deme meo : sævâ projice tela manu.
 Nunc & amara dies, & noctis tristior umbra est.
 Quàm mallem æterno diriguissè gelu !

Ipsa quies rerum somnus, Deus utilis ægris,
 Me fugit, & lacrimis lumina fessa patent.
 Versamur stratis, & nox est annua nobis:
 Tarda nimis querimur sidera Luciferi.
 Quod si conciliant depasta papavera somnum,
 Me miserum hic quantis terret imaginibus!
 Occurrunt menti simulacra carentia vitæ,
 Visaque sunt tenui dicere voce, veni.
 Ora virum majora viris pallentia vultu
 Exanguis illudunt, discutiturque sopor.
 Tunc iterum ad gemitus eadem nos horrida morbi
 Damna vocant, nec jam falsa timere jubent.
 Lenta tenent animum fastidia: nulla voluptas
 Flectit: non Bacchus, non juvat alma Ceres.
 Squalent impexi rigidâ cervice capilli:
 Vestis inornatos destitit ante sinus.
 Non Urbis, non ruris opes, auri que talenta,
 Eoæque placent deliciae lapidum.
 Ingratus mihi Sol, ingrata Aurora rubescit:
 Oblectant pectus tempora nulla meum.
 Aspice, jam Zephyri florens genitalibus auris
 Felices fetus parturit almus ager.
 Perstrepit omne nemus cantu, virgulta susurrant:
 Liquitur è summis tabida bruma jugis.
 In tepidos soles se roscida gramina credunt:
 Florea de vernâ pullulat arbor humo.
 Sed mihi nequicquam fulgent Nephelæidos Helles
 Sidera, ridentis gaudia summa poli.
 Semper hiems nobis: sanguis si vere tepenti
 Æstuat, infelix in sua damna furit.
 Acrius & morbo fauces tentantur acuto:
 Nam claudit fervens arctius ora cruor.

I i

Non

Non rauca fontis scatebræ per saxa cientis
 Murmura, non possunt prata mouere animus.
 Atque greges, atque arua nocent, atque ardua silua:
 Non lati colles, pascua nulla iuant.
 Et doleo, pingui pastos seu gramine vidi
 Mollibus in pratis luxuriare greges.
 Sive quis ediderat pastoria sibila cannâ,
 Odi signa bonæ sibila lætitiæ.
 Et dulces avium per frondea tecta Camœnæ
 Heu visæ tantum sunt mea fata queri:
 Seu viridi taurus projectus mugit herbâ,
 Dixi: Mugitu me vocat ad gemitus.
 Frumenta aspexi verno turgentia lacte;
 Arens tunc subiit, quæ premat ossa, cutis.
 Omnia læta, mihi sunt instrumenta doloris,
 Materiamque mali mens sibi dura parit.
 Et meditor: tellus non hæc mihi verna colores
 Submittit; rident prata benigna aliis.
 Vos legite ungue rosas, Tyrio queis fulgurat ostro,
 Quæ flagrat niveis gratia mista genis.
 Vos decet iste color, vobis sint lilia curæ:
 Pratorum nitidum vos manet omne decus.
 Ipse legam flores veterum monumenta dolorum,
 Et ferrugineis te, Hyacinthe, comis.
 Pallentes carpam violas, mcestâque cupressu,
 Quæ laurum optarant, tempora vincita geram.
 Impulerat nostras sonitus si gurgitis aures,
 Purior electro fons ubi volvit aquas;
 Conspiciens dixi: Non hæc mihi frigida currit
 Sedatura gravem flumine lymphæ sitim.
 Ora quidem sitiunt, quæ nunc incendia pascunt,
 Non pandit latici sed gula pressa viam.

O nimium, nimiumque fugacis dona iuventæ!
 O quàm veloci laberis acta pede!
 Tardiùs è Scythico cornu decussa sagitta,
 Aëra per liquidum cuspide scindit iter.
 I nunc, ingentes laudato in corpore vires,
 Atque lacertosos firma per ossa toros.
 Aut illas ætas annorum pondere frangit;
 Morborum aut ictu fortia membra cadunt.
 Quique color malis Pæstana rosaria miscet,
 Et quod nativum lilia vincit ebur;
 Marcescunt subitò, ceu cùm labefacta caducum
 Sole gravi curvant alba ligustra caput.
 Olim qualis eram (nunc me mea fallit imago,
 Si jam præteritos mente revolve dies)
 Cùm dives gregibus, memini, me Parma tenebat!
 Nam puerum celso nutriit illa lare.
 Quod mihi tunc robur, quàm gaudia multa fuere!
 In fesso numquam corpore quanta salus!
 Non me terruerant hiemes, solesque potentes,
 Et poteram pluvium vertice ferre Iovem.
 Quos ego non colles, quos non indagine cinxi
 Lucos, hortatus tesqua per alta canes!
 Tunc celeres potui damas, tunc figere cervos:
 Vidi de fluviis humida lina trahi.
 Et modò fortis equi luctantia colla recurvans
 Confraga sectabar per juga montis apros.
 Interdum molles pedibus plausisse choreas
 Juverat: & digitis increpuisse Iyram.
 Cura fuit Martis simulacra ciere sub armis,
 Et pugilum ludis implicuisse manus.
 Gallica quid memorem quoties per flumina navis
 Adversa obnixo pectore stagna seco?

Me Tarrus, gelido lavit me Nicia fluctu:
 Me Phaëthontæo sustulit amne Padus.
 Nec mihi solus amor corpus durare palæstrâ,
 Sed mentem egregiis artibus excolui.
 Vidit Palladiis nos impallescere chartis,
 Inter laudatos nox vigilata libros.
 Multaque Cecropiis trutinabar scripta magistris:
 Non renuit mecum Græcia docta loqui.
 Tentabam umbrosi latebras penetrare Lycei,
 Quasque alii monstrant edidicisse vias.
 Sæpè animum docti ceperunt scripta Platonis,
 Cujus Mopsopio pagina melle fluit.
 Et modò scrutabar Samii dictata silentis;
 Nunc florem ex hortis legi, Epicure, tuis.
 Infornisque gravi fovit me Porticus umbrâ,
 Arcesilaæus detinuitque labor.
 Latratus decuit Cynicos audire legentem,
 Nec me pacati terruit ira canis.
 Democrito arrisi, novi præcepta Cleanthis,
 Et Chrysippææ stamina mentis opus.
 Gaudebam meditans, ineant quot prælia sectæ,
 Graiorum in quas est didita turba senum.
 Materiem hic componit aquis, hic aëre gignit;
 Alter Apollinei sideris igne creat.
 Ille Chao latuisse docet vaga semina rerum,
 Omniaque arcanis neçtit amicitiiis.
 Æternum est aliis mundi versatile templum,
 Machinaque hæc nullâ dissolüenda die.
 At natum ille refert, ausus restinguere solem,
 Et dare perpetuæ fata diurna faci.
 Sunt quoque rore levi, & nebulis qui sidera pascant,
 Et qui non uno se putet orbe tegi.

Cafibus hic sceptrum donat, Divosque relêgat,
 Exiit & mentes felligione Deûm.
 Spernit Tænarias, incendia postuma, pœnas
 Impius hic; trepidans manibus ille litat.
 Nec defunt sensus qui damnent, omnia fassi
 Nesciri, tenebras seque latere suas.
 Omnia mirabar, sed tunc plus arte movebar
 Socraticâ, & scriptis, Stoïca turba, tuis.
 Quæ bona sint animi, certus quis limes honesti,
 Quas sibi divitias vita beata petat:
 Et didici, sanctos formet quæ regula mores;
 Æstus quæ valeat vincere vis animi:
 Quæ tristes iras virtus, quæ frangat amores,
 Quæ desiderii pectora anhela levet;
 Pallentesque metus quæ fortibus induat armis,
 Ignavæ prohibens terga dedisse fugæ.
 Solum turpe malum sapiens putat, ille dolores
 Perfert, consilii propositique tenax.
 Hic pede proculcans letalia fata superbo,
 Humanis major creditur esse malis.
 Ære Perillæo clausus fera jussa Tyranni
 Sperneret, & nullos ederet ore sonos.
 Hæc olim novi, quæ nunc me flagitat usus:
 Utar præceptis, quæ mea fata petunt.
 Agmina mœrentium circumstant sæva dolorum:
 Aggreditur fessi vincere corda timor.
 Quid faciam? unde petam trepidi solatia luctûs?
 Quis bellaturo fortia tela dabit?
 Ite procul questus, animi oblectamina vilis,
 Ite procul: jam nos ingemuisse pudet.
 Non lacrimis durum novit mansuescere fatum;
 Parcarum inflexo fila adamante rigent.

Te supplex adedò, supplex tua munera posco,
 O sola humanis mors medicina malis!
 Tu portus, placido qui naufraga corpora mundi
 Amplexu rursus non agitanda foves.
 Adsis, horribilesque ferox huc flecte volatus;
 Hoc pete Tartareâ falce cruenta caput.
 Quo moriture ruis? quæ te dementia cepit!
 Parce miser verbis, ominibusque malis.
 Scilicet in primâ florens carpere iuventâ?
 Nec te spes famæ quantulacumque tenet?
 O ubi mens studiis quondam gavisâ Minervæ,
 Et quæ scribendi gloria dulcis erat?
 Non adedò usque mori miserum est: non segnior ibo,
 Ibo animis contrâ: mors miserata veni.
 Nec totus moriar, lethi custodia nostri
 Te penès, Italiæ, Ciampole, grande decus.
 Carminibus celebrata tuis mea fama legetur,
 Et ferar extinctus docta per ora virum.
 Auspice te mortis victor fata aspera rumpam:
 Te duce Avernali non cohibebor aquâ.
 Quæ tibi cantanti non est permissa potestas?
 Nam tua Pindarico fulmine Musa tonat.
 Tusci scriptores tenerorum cedite amorum:
 Gaudet capta novis Ausonis ora sonis.
 Aldobrandinam relegis si carmine villam,
 En tibi festa cohors plaudit Hamadryadum,
 Sive Palæstinas Picêno in litore sedes
 Concinis, Adriaci sternitur unda freti.
 Et te Cælicolûm cantantem exercitus audit,
 Quorum humeris templum dulce pependit onus.
 Prô pudor Italiæ, teneros quæ cantat amores,
 Carminis & grato fraudat honore Deum!
 Non

Non tulit ingenti laudandus Ciampolus auso :
 Illius est nostris Musa operata sacris.
 Gaude : namque novis video tua tempora fertis
 Cingi , & Idumæâ fronde nitere comas.
 Tempus erit, læto tua cùm vestigia plausu
 Magnanimùm Vatum turba secuta colet.
 Tu modò perge alacer, semperque audentior ito,
 Nec tu corvorum rostra inimica time.
 Nam super astra volans niveis vectabere cycnis,
 Quà invidiæ telis gloria claudit iter.
 Nec minùs heroi tangit te cura cothurni,
 Et potes Aoniâ dicere bella chely.
 Inclyta facta virùm vocis si munere donas,
 Munere tu signis das potiore frui.
 Hoc tibi Pegasides, hoc concessere Sorores,
 Teque potestates edocuere suas.
 Namque ferunt celso Parnassi in vertice, sacra
 Bellerophontæus quà rigat arva liquor,
 Seclusum florere nemus, quo gratius ullum
 Non furgit Phœbo, Piëridumque choris.
 Hos Zephyri campos Etesia flamina mulcent,
 Arboribusque frequens roscida vernat humus.
 Pullulat ante omnes sed formosissima laurus,
 Quæ medio in luco conspicienda viret.
 Una nemus trunco ingenti quæ parturit umbra,
 Et latè foliis celat opaca diem.
 Hujus odorato sudantur balsama ligno,
 Dulcis & ambrosiæ cortice manat odor.
 Indictum refero : lacrimatas nectaris undas
 Excipit Aoniæ sedula cura manus.
 Hos Musæ servant latices, queis perlita durat
 Gloria Tænario non violanda lacu.

Ma-

Materno nequicquam astu servatus Achilles
 Occidit, & Trojæ funera morte luit.
 At benè Pieriâ perfusus nectaris undâ
 Martis equis rapidum trans Acheronta volat.
 Copia felicitis tibi, Ciampole, credita succi est:
 Fac mea cælestis proluat ora liquor.
 Ah socii fato miserere cadentis acerbo!
 Fer non casurum nomen ad astra meum.
 Tristitia sic facili curabis funera sumptu:
 Non posco in cineres Perfica dona meos.
 Non mihi Orontæâ tumulos aspergite myrrhâ,
 Bustaque fecundæ mercibus Assyriæ.
 Si mea Castalio stillabunt ossa liquore,
 Invida post mortis fata superstes ero.

F I N I S.

Errata typographica.

Pag. 185. lin. ult. leg. Extremis Nili pag. 192. l. 11. leg. fano, pag. 194. l. 28. et 30. leg. Marcia pag. 212. l. 2. leg. Postera vix sperent; pag. 230. l. 5. leg. fratris superstitem filium lin. 16. leg. per vestigia, pag. 268. lin. ult. leg. habet pag. 270. l. 9. leg. Mox Te Pierio pag. 303. l. 18. dele Coadjutor Monasteriensis pag. 316. l. 26. leg. Plebi pareat pag. 333. l. 1. leg. Flent pag. 371. l. 10. leg. Tethyi pag. 386. l. 16. leg. quam lin. 24. leg. Quo pag. 387. l. 2. leg. Æoliden lin. 6. leg. quantum lin. 27. leg. Sunda pag. 388. l. 1. leg. arcet lin. 19. dele S. D. N. pag. 391. l. 28. leg. Nec illa pag. 472. l. 1. leg. nec illa pag. 496. l. 10. leg. gemit.